

Kaposvári Egyetem
Pedagógiai Kar

Magyaregregyi gyermekjátékok
és alkalmazási lehetőségeik az óvodában

Szakdolgozat

Nagyné Árgány Brigitta
adjunktus

Simon Fruzsina
óvodapedagógus szak

Kaposvár
2014.

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	3
Völgységi falu a Keleti-Mecsekben.....	5
A népi gyermekjátékok.....	9
A magyar népi gyermekjátékok gyűjtése és kutatása.....	12
Játékgyűjtés Baranyában.....	15
A magyaregregyi gyermekjátékok forrásai.....	17
A Magyaregregyen gyűjtött játékok rendszerezése.....	19
Hagyományozódás, játéktanítás.....	34
Óvodások gyermekjátékai, gyermekjátékok az óvodában.....	38
Gyermekjáték modulok óvodai tanmenetekhez.....	41
Összegzés	56
Mellékletek.....	57
Irodalomjegyzék.....	63

Bevezető

Dolgozatom témájának kiválasztásában több motivációm is volt:

Elsősorban az, hogy közeli kapcsolatom van a népzenehez, néptánchoz. Kisgyermek korom óta táncolok a Pöndöly Néptáncgyűttesben, 10 éve játszom népzene, a váci Pikéthi Tibor Zeneművészeti Szakközépiskola népzene szakán érettségiztem.

Magyaregreggyel élő kapcsolatot ápolok, táncoltam a hagyományőrökkel, három éve vezetem a magyaregregyi gyermektáncsoportot. Feladatomnak tartom, hogy az általam tanított gyerekek elsősorban a saját falujuk hagyományaival, játékaival, táncaival, szokásaival ismerkedjenek meg, és csak aztán a magyar nyelvterület többi tájegységének táncaival. Kodály Zoltán pedagógiai alapelveinek meghatározó alapelve, hogy a zenetanulást is az anyanyelv, a népdalok tanulásával kell kezdeni, ez érvényes a táncoktatásra is. Tovább gondolva ezt, az elvet helyi szinten is értelmezhetjük: a globalizáció kultúrákat romboló hatását valamelyest a régiók, a regionális gondolkodás, az ember-léptékű közösségek erősítésével lehet visszafogni. Ehhez a helyben élők identitását kell megőrizni, ehhez pedig a helyi közösségek felélesztése, életben tartása, helyismeret szükséges, aminek fontos része a helyi kultúra, így a néptánc hagyományainak ismerete, őrzése és használata is.

Az ország többi néprajzi tájegységéhez képest Baranya megyében igen kevés a gyűjtés, és ha van is, nagyon kevés a feldolgozott, elérhető anyag, monográfia, közreadott felvétel. A népművészettel, néprajzzal foglalkozó általam ismert kiadványok csak érintőlegesen, vagy egyáltalán nem közölnek a dolgozat forrásául szolgáló község játékaival vonatkozó információkat.

Az elmúlt néhány évtized alatt bekövetkező változások a népművészet és a néptánc iránti érdeklődés növekedését eredményezték, Baranyában is felerősödtek a megye kultúráját kutató és azt feldolgozó tevékenységek. Mindazok számára, akik érdeklődéssel fordulnak Magyaregregy egykori táncélete iránt, áttekinthető, tartalmában hiteles anyagot szeretnék biztosítani. A faluban újra működik táncgyűttes, de elhanyagolták hagyományaik kutatását, aminek többszörösen összetett okai vannak, de reménykedem abban, hogy ez a dolgozat, és a hozzá kapcsolódó kutatások fellelkesítik majd a falubelieket, hogy újra kedvet kapjanak hagyományaik megtisztításához.

Témám kiválasztása után röviden bemutatom Magyaregregyet, a népi gyermekjáték-kutatás történetét, a baranyai gyűjteményeket, és az általam választott terület forrásait. Munkám során Paksa Katalin 1975-ben készült magyaregregyi gyűjtését választottam kiindulópontként, a benne található gyermekjátékokat az általános használhatóság kedvéért lekottáztam, további adatokat gyűjtöttem a helybéli adatközlők segítségével a gyermekjátékok használata tekintetében. Tanulmányoztam a hagyományok beépítésének módszereit az óvodai nevelésben, és ezek alapján javaslatokat készítettem a magyaregregyi népi gyermekjátékok beépítésére a helyi és a környékbeli óvodák pedagógiai programja számára.

Völgységi falu a Keleti-Mecsekben

Dolgozatom terjedelméből kifolyólag nem vállalkozhatom többre, mint hogy rövid összefoglalást adjak a Magyaregregy múltját és hagyományait bemutató szakirodalomból, egy tömör és átfogó képet adjak a falu történetéről, elhelyezkedéséről, az általam kiválasztott gyermekjátékok lelőhelyéről.

A község a festői szépségű Keleti-Mecsek északi részén fekszik, a Völgységi-patak vízgyűjtőjéhez tartozó Magyaregregyi-patak, észak-déli völgyében. Domborzata hegyvidék jellegű. A kisebb lejtőkön mezőgazdasági termelés, a meredekebbeken erdőgazdálkodás folyik, itt régebben jelentős legeltető állattartás volt.

1. ábra: Magyaregregy és környékének térképe.

Forrás: <http://www.kissvajc.hu/index.php?oldal=terkep>

A környéket már a rómaiak alatt is lakták. A régészek a Várdombon 3. századból származó leleteket tártak fel. A középkorban itt működött a Szent Margit kolostor. Magyaregregy a török hódoltság alatt is folyamatosan lakott magyar helyég volt. Lakossága a 13. században is magyar, majd a század végén és a 19. század elején németek költöztek ide, a század közepére a

lakosok 30 %-át elászi iparosok tették ki. Ők molnárok, bognárok, kovácsok voltak. Számuk ezt követően fokozatosan fogyatkozott¹.

A község mai nevének alapja középkori eredetű, Egrögy, Egregy név alakban szerepel, az oklevelekben. Az égerfa régebbi (egir, agür) alakjából „gy” képzővel alakult ki. Jelzős formája a szomszédos völgyben a 18. században betelepített német falutól, Német-Egregytől (a későbbi Kisbattyántól) való megkülönböztetésül változott a 19. század első felében. A község nevét az Országos Községi Törzskönyv Bizottság 1902-ben meghagyta, csupán névírását változtatta meg Magyar-Egregyről a máig is használt Magyaregregy formára.

A lakosság nagy része csak földműveléssel foglalkozott, néhány százalékát alkották az elászi iparosok. Mivel a jobbágyfelszabadítás előtt a falu földesura a pécsi püspök volt, a jobbágytelkek megváltását is neki fizették a lakosok. A birtokok nagysága nem volt túl nagy, a legnagyobb birtokos is csak 20 holddal rendelkezett. Az apró birtokokon nem lehetett megélni ezen a vidéken, mert a domborzati viszonyok miatt a termésátlagok alacsonyak voltak. Kiegészítő tevékenységük az erdőgazdálkodás volt. A jobbágytelkek nagyságának arányában erdőrész is járt a parasztnak, és az itt kitermelt fából, illetve a bonyhádi piacon való értékesítésből jutottak készpénzhez.

2. ábra: Magyaregregy látképe.

Forrás: <http://www.kissvajc.hu/index.php?oldal=galerianezet&galeria=14>

1 Dr Endrődi Gyula: Magyaregregy. A Mecsek zöld szíve értünk dobog, Magyaregregy Önkormányzati Képviselő-testülete, 1992.

Zentai János² Magyaregregyet Vékény, Kárász, Szászvár, Máza, Györe, falvakkal együtt a katolikus, völgyégi néprajzi csoportba sorolja. Néprajzilag feltűnően különbözik mind a hegyhátitól, mind a délebbre fekvő kelet-mecsekaljai területektől. Az egyik legjellemzőbb sajátossága: a színes völgyégi női viselete, az asszonyok a hegyhátiakénál rövidebb, szélesebb és díszesebb szoknyája, valamint sajátos fejviseletük, amely fél fejre kötött, kontyvassal merevített menyecskekendő.

Az itt élők gazdasági körülményeknek való kiszolgáltatottsága ellenére (például a szűkös megélhetési lehetőségek miatt az orvvadászat majdhogynem dicsőség) büszke, látszólagos keménysége ellenére érzékeny, viszonylagos zárkózottsága ellenére barátságosak. A falu földrajzi elhelyezkedése ellenére a néprajzi tájegységen belül méreteiben és megőrzött hagyományában is központi szerepet tölt be.

„Egrögyinek” többnyire csak születni lehet. A „gyüttmentek” az egregyi ember tulajdonságait csak nehezen tudták magukévá tenni, a betelepültek és a beházasodottak a jellemző tulajdonságokat csak hosszú idő után sajátíthatják el.

A közösség rendelkezik igazságérzettel, annak maga eszközeivel alkalomadtán érvényt is szerez, a helyi szabályok megsértőit a falu kiveti magából. A kiközösítés megnyilvánulási formája esetenként az igazságosztó helyről, a kocsmából történő tetteges kidobás is lehetett. Az egregyiek ugyanakkor a befogadottak mellett kiállnak, őket a hivatalos hatalommal szemben is megvédik, mint ahogy tették ezt a második világháború után a szomszéd falvakból korábban betelepült németekkel. Vendégszeretők, társaságkedvelők. „Betöretlen, megalázatlan, szabad emberek.”³

Az egregyiek zárt faluközösséget alkottak, ennek földrajzi és kulturális okai is vannak: a völgyégi falvak közt Magyaregregy az utolsó község, a közeli falvak többsége német nemzetiségű. Sajátos életmódjuk, a fakitermeléssel való foglalatosság, a megélhetésért folytatott kemény munka is elszigetelte őket. Ezek házassági szokásaikban is mély nyomot hagytak: praktikus és gazdasági okokból elsősorban a falubeliek közül választottak párt. Ennek köszönhetően az egregyi szokások sokáig megőrizték egyediségüket, és sokáig éltek a községben.

2 Zentai János: Baranya megye magyar néprajzi csoportjai, Pécs, 1979.

3 Zentai János: Baranya megye magyar néprajzi csoportjai, Pécs, 1979.

Az egregyi hagyományőrzésről már a Gyöngyösbokréta mozgalom korából is vannak ismereteink, azonban az 1950-es évektől, Csernavölgyi Endréné tanítónő helyismereti munkája során erősödik meg. Ő alapozta meg a mai Magyaregregyi Hagyományőrző Egyesület tevékenységét, a néptáncsoport működését, a gyermekjátékok használatát az iskolai oktatásban és megőrzésüket.

3. ábra: Magyaregregyi lakodalmas (1973)
Forrás: MTA ZTI Néptánc Archivum Fotótár Tft.27292

A tanítónő nagy lelkesedéssel, de néprajzi ismeretek hiányában, a falu idősebbjeinek emlékezetére támaszkodva, ízlése szerint próbálta a rendelkezésére álló töredékekből életre kelteni a helyi szokásokat.

Munkám során a rendelkezésünkre álló szakirodalom, kutatások és a még élő adatközlők segítségével igyekszem a magyaregregyi népi gyermekjátékokat autentikusan bemutatni.

A népi gyermekjátékok

A gyermekjátékok fogalmának meghatározásánál Lázár Katalin megközelítését alkalmazom. A játék szót több értelemben használjuk a köznyelvben: a gyermek szórakozásképpen időtöltésül végzett szabad tevékenysége, jelent még játékszer, hangszerjátékot, különböző játékcsoportokat, vagy a színész szerepet alakító színpadi munkáját, és még sok mindent. A játék egy közismert a fogalom, a meghatározása mégis nehéz.

Leggyakrabban a munkával és a rítussal határozzák meg. A munka kötelesség, megélhetés céljából végzett tevékenység; a rítus nem létszükséglet, morális szempontból szükséges, a benne résztvevők társadalmi összetartozását erősíti. Mára a rítusok jelentős része elveszett, az atomizálódó társadalomban eredeti tartalma, hatása gyengült. A játék a rítustól és a munkától különböző, külső kényszertől mentes, szabad cselekvés.

A játéknak igen fontos pszichológiai és társadalmi szerepe van a gyermek és a felnőtt életében egyaránt, fontos része az életünknek a tréfás bohóckodás, a sportok, a kártyajátékok, a táblás társasjátékok, a számítógépes játékok, a fogócskák, körjátékok és gyermekmondókák is.

A játékok jól körülhatárolható csoportját alkotják a népi játékok, melyeket elsősorban kialakulásuk és továbbadásuk módja, részben funkciójuk és a paraszti kultúrában betöltött meghatározó, szinte intézményesült szerepük különböztet meg a többi játékfajtától.

Bartók Béla úgy határozta meg a népdalt, hogy az a népességnek a városi kultúrától legkevésbé befolyásolt rétege, a parasztság által énekelt, az ő zenei ízlésüknek megfelelő, kisebb vagy nagyobb térbeli és időbeli elterjedtségű. A népi játékról hasonlóképpen mondhatjuk, hogy térben és időben egyaránt elterjedt, sokan és sokáig játszották, és meghatározott szereppel bírt a hagyományos kultúrában.

A népi játékok nem a mai korban, hanem a bizonytalan múltban keletkeztek, magukban hordozva távolabbi és közelebbi őseink kultúráját és történelmét. A játékoknak ma is lélektani szerepe van, hat az emberre, alakítja és befolyásolja a társadalmi kapcsolatokat.

A falusi társadalomban a kisgyermeket születésétől kezdve körülveszi a játék. A szülők, nagyszülők, idősebb testvérek bölcsődalokkal altatták, mondókákat mondtak, miközben arcát cirógatták, ujjait számlálták, tenyerét, nyakát, hóna alját csiklandozták, lábát lógázták, tornáztat-

ták, tapsoltatták, táncoltatták, térden, háton, nyakban lovagoltatták, stb. Ezek segítségével tanulta meg, hogy hol vannak testének határai, hol végződik ő és hol kezdődik a környező világ. Arra is rájött, hogyan tudja testrészeit használni. mozgatni. A kisbaba legtöbb játékának fontos eleme a cirógatás és a csiklandozás, vagyis a testközelség, mely a pszichológiai kutatási eredmények szerint az egészséges személyiségfejlődés fontos feltétele.

Amikor a már járni tudó kicsi kitotyogott az udvarra, a külvilággal való ismerkedésében is jelentős szerepet kapott a játék. Mondókákkal hívogatta a napot, biztatta az esőt, mondókákat mondott nemcsak egyes növényeknek, hanem a katicának, csigának, békának, lepkének, a pulykának, tyúknak, kakasnak, disznónak is, minden vad- és háziállatnak, „akivel” csak találkozott. A tárgyakkal, anyagokkal is a játékok által ismerkedett. Játszott homokkal, agyaggal, a szó szoros értelmében fűvel-fával. Észrevétlenül tanulta meg, melyik anyag mire alkalmas, melyikkel hogyan kell bánni, hogyan lehet alakítani. Mindebben a felnőttek és a nagyobb gyerekek is segítségére voltak: tőlük tanulta a mondókákat és a homokvárépítést, a koszorúfonást vagy a fűzfasíp-készítést.

A gyermekjátékok segítették is abban, hogy bizonyos készségeket, tevékenységeket elsajátítson és begyakoroljon. A játéknak ez a funkciója nemcsak az embereknél, hanem az állatvilágban is fölfedezhető: a kiscica, miközben a pamutgombolyaggal játszik, éppúgy a vadászati mozdulatait gyakorolja, mint a nyilazó kisgyerek.

Amellett, hogy ügyesedett, a játékok olyan feladatokat állítottak elé, amelyeket meg is tudott oldani, s ezen keresztül kialakult önértékelése. Rájött, hogy miben ügyes, miben kevésbé, s ha nem is tud mindent, mire képes. Önbizalomra, önismeretre tett szert, ami nagyon fontos az egészséges személyiség kialakulásához.

Az embernek szüksége van társakra. A társakkal való együttélés azt jelenti, hogy *alkalmazkodnunk kell* egymáshoz, és be kell tartanunk az együttélés szabályait. A közösségi viselkedés fontos eleme a szabálytudat, amelynek kialakításában fontos szerepe van a játéknak. A kicsik inkább egyedül, illetve egymás mellett, de még nem egymással játszanak. A szabálytudat a gyerekekben csak később, 5-6 éves korban alakul ki, ekkor kezdik az elvontabb, összetettebb, szabályokra épülő játékokat. A játék közben a gyerekek megtanulnak kapcsolatokat kialakítani a többiekkel, segíti a társadalomba való beilleszkedést. A nagyobbak játékaik már csapatjátékok, bonyolult szabályokkal, melyekben szükség van a partner(ek)re, akár ellenfélként, akár szövetségesként. A csapatban a gyerekek megtanulják, hogy céljaik eléréséhez fontos a csapatmunka, megtanulnak kapcsolatokat kialakítani és a közösségben viselkedni, ami hozzátartozik az adott közösség kultúrájának elsajátításához.

A szocializáció a személyiség és kultúra viszonyára vonatkozik, s ez mindig egy adott csoport keretein belül realizálódik. A játékok társadalmi vonatkozásai a játéktevékenység lényege. A játékok nem csak kulturális jelenségek, kultúrtörténeti emlékek, hanem elsősorban társadalmi tények.

A mai városi kultúra természetesen jelentősen különbözik a régebbi falusi kultúrától. Másfajta közösségek tagjai vagyunk, másképpen élünk, másképpen viselkedünk, mások a lehetőségeink, más a környezetünk, de ezekbe a közösségekbe is *be kell illeszkednünk*, és el kell sajátítanunk a megfelelő viselkedési normákat. Ebben a folyamatban a *mai gyermekek is a játékokkal alapozzák meg a tudásukat*.

A magyar népi gyermekjátékok gyűjtése és kutatása

A magyar gyermekjátékok kutatásának történetét 1940-es évekig bezárólag Kresz Mária megjelent kiadványában foglalja össze. Az 1980-as évekig bezárólag pedig részletes információt a Magyar Néprajz VI. kötetében találunk. Azóta sok új munka és egy rendszerezési módszer is született. Ma Lázár Katalin az egyik legnagyobb gyűjtemény kezelője, az általa kifejlesztett rendszerezési módszert használjuk, amelynek lényegét több helyen leírta.

A kutatás kezdeti időszakában, nem tudatos játéklejegyzés volt jellemző. Játékleírások (főként a játékelnevezések és játéknevek lejegyzése) elsősorban szaklapokban, nyelvészeti, irodalmi és pedagógiai munkákban voltak megtalálhatók.

Baranyai Decsi János 1598-as Adagiorumában, már a játéknevek leírása mellett játékleírások is fellelhetők. Az első teljes játékleírás 1791-ben az Ispilángi rózsza kezdetű játék volt, amely a Magyar Hirmondóban jelent meg.

A gyermekjátékok céltudatos kutatása a XIX. században indult meg, ami főként az anyaggyűjtés időszaka volt. A játékgyűjtések népköltési gyűjteményekben jelentek meg egyszerű játékszöveg leírással, származási hely és egyéb kommentár nélkül. Egyedi játékleírások és adatközlések formájában a század közepétől mutatkoztak eredmények. A gyűjtött anyag tudatos feldolgozására is megkezdődött az igény. A gyermekjátékokban nemzeti sajátosságokat és történelmi gyökereket kerestek. Másfelől kialakult a gyermekjátékok pedagógiai szempontú kutatása, a tudományos igényű pedagógia és a gyermekpszichológia részéről.

1872-ben a Magyar Nyelvőrben Népnyelvhagyományok címszó alatt játékközlések jelentek meg, és a Magyar Népköltési Gyűjtemény I. kötetében már 150 játék szerepelt.

A gyermekjáték kutatás második korszaka a hetvenes évek második felétől a század fordulójáig tartott. A korszaknak két jelentős gyűjteménye Porzsolt Lajos: A magyar labdajátékok könyve című műve, amely sportszerű népi játékokat foglalt egybe. A játékok valószínűleg stilizált formában és leőhelyeik megjelölése nélkül jelentek meg, így tudományos értékűnek nem nevezhető a gyűjtemény. A másik jelentős gyűjtemény Láng Mihály: A munkaszeretetre való nevelés módja című könyve, a gyermekjátékokat pedagógiai célzattal gyűjtötte, közelebbi helymeghatározás nélkül, de az ország minden tájáról. Meg kell említeni Török Ferenc: A székel

gyermekvilág ezer év múltán című könyvét, amelyben a székely gyerekek játékaról ad élményszerű leírást és ezeket a játékokat évszakok szerint rendszerezi.

Ezekben a gyűjtésekben még nem jegyezték le a gesztusokat, a térformákat, a funkciókat így csak a játékszövegeket és a nem verbális részeket tartalmazzák. A társadalmi kontextus vizsgálata még később alakult ki, ezért kiemelkedő Kiss Áron: Magyar gyermekjátékok gyűjteménye, amely több mint ezer játékváltozatot közölt, ezek között többnek a dallamát is közreadta. A kor legmegbízhatóbb kiadványának tekinthetjük. Rendszerében a gyermekkor szakaszai szerint és évszakonként rendezte a játékokat.

Ugyan a kutatás és a játékközlés az 1900-as évektől a második világháborúig kicsit háttérbe szorultak, megjelent a játékszerek gyűjtésére az első felhívás. A magyar gyermekjáték kutatásnak nem volt megfelelő elméleti és módszertani háttere, amit az bizonyít, hogy nem születtek újabb gyűjtések, a meglévő anyagokat közölték újra, de a származási hely nem volt megjelölve. Játékanyag lejegyzése pontos és hiteles volt, de ezek csak egyes falvak játékainak, játékszereinek és azok variációinak leírását jelentette.

Az 1930-as évektől a gyermekjáték kutatásban új fellendülés következett. Megjelent A magyarság néprajza, melynek Játék című fejezete összefoglalta a játékokat. Új játékok és mondókák jelentek meg, és szemléletes, egyszerű rajzokkal ábrázolták a játékokat. Ebben megjelentek a játékok társadalmi összefüggései és a játékfolyamatok funkciói.

1945 után Területi és tematikus gyűjtemények, újabb gyűjtések és gyűjtési útmutatók is jelentek meg. 1948-ban látott napvilágot Kresz Mária magyar gyermekjátékok kutatásáról szóló összefoglaló kiadványa, majd 1951-ben a Magyar Népzene Tára első kötetében jelent meg egy gyűjtemény, melyet ma is az énekes gyermekjátékok jelentős összegzésének tekintünk.

Az ekkor kiadott monográfiák közül érdemes kiemelni Bakos József Mátyusföldi gyerekjátékok című gyűjteményét, az énekes népi játékok első gyűjteményét, amely 1953-ban jelent meg, valamint Komlósi Sándorné Nagy Piroska baranyai játékgyűjteményét.

A gyerekjáték közlés új szakaszára a tudományos igény, precizitás jellemző, a gyűjtés időpontjának és pontos helyszínének megjelölése és részletes játékleírása mellett a kutatás történetéről és elméleti háttéréről is jelentek meg fejezetek.

A kutatásban a '90-es évektől egyre inkább előtérbe kerül a pedagógiai felhasználás, egyre több tanterv, tankönyv és oktatási segédanyag készül el a megjelenés reményében. Színvonaluk, témájuk és felfogásuk egyaránt különbözik egymástól. Az MTA Zenetudományi Intézeté-

ben, a Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattárában és máshol összegyűlt népi játéktárház kiadására egyelőre nem mutatkozik lehetőség.

Az 1990-ben a Magyar Néprajz VI. Népzene, néptánc népi játék kötetében megjelent a játékok kutatástörténete és Lázár Katalin, az MTA Zenetudományi Intézet népi játék gyűjteményének kezelője és kutatója által kidolgozott típusrend. Az 1997-ben megjelent Népi Játék című könyvben a játékok közlése mellett azok tanításához is módszertani segítséget ad. 2002-ben Gyertek, gyertek játszani címmel többkötetes sorozatot indított, melyben az archívum anyagát tájegységenként rendezve mutatja be.

Az elmúlt évtizedekben a technika fejlődésének és a növekvő igényeknek köszönhetően egyre több módszertani és tematikus kiadvány jelent meg, ezek jelentős része Interneten is elérhető, összegzésük még nem kezdődött meg. A multimédiás lehetőségeket kihasználó első kiadványok egyike a Kiss Zsuzsanna által szerkesztett 2005-ben megjelent Népi játékok című válogatás.

Játékgyűjtés Baranyában

Baranya megyét gyakran elkerülték az országos néprajzi mozgalmak, a hagyományok kutatásában és feldolgozásában is jelentős fehér foltok vannak. Azonban kiemelkedő személyiségek kiemelkedő egyéni teljesítményének köszönhetően több olyan kiadvány is készült, amely megelőzte korát.

A Magyar Népzene Tára 1951-ben megjelent, I. Gyermekjátékok kötete megközelítőleg 70 baranyai játékot tartalmaz (beleértve a ma már határon kívül eső, néprajzilag ide köthető területeket is). A kiadás körüli bonyodalmak miatt valószínűsíthetjük, hogy jóval korábbi gyűjtések anyagát tartalmazza.

Kiss Géza Ormányság monográfiája 22 oldalon keresztül tárgyalja az ormánsági gyermekek játékait, ennek 3/4-e énekes játék, amelynek dallamát is közli. További 12 oldal tartalmaz szokásdallamokat, amelyek szintén a gyermekek repertoárjához tartoztak.

Berze Nagy János szerkesztésében megjelent Baranyai Magyar Néphagyományok I. kötete 3. Dalok fejezetének i) részében 25 oldalon keresztül tárgyalja a gyermekjátékokat. Ez a három kötetes gyűjtemény a felhívásra megindult, a '30 évek végén kezdődő gyűjtések anyagát tartalmazza. A munkában tevékeny részt vállaló tanítók-népművelők meglehetősen kevés néprajzi ismerettel rendelkeztek, ez is oka lehet, hogy a gazdag gyűjtemény aránytalanul kis részét képezik csak a játékgyűjtések.

Komlósiné 1958-ban megjelent Népi Gyermekjátékok Baranyában című gyűjteménye a magyar mellett „délszláv” és német nemzetiségek játékait is tartalmazza. A gyűjtemény néprajzilag sok pontatlan adatot tartalmaz – céljai meghatározásánál is jelzi a szerző, hogy nem ez volt az elsődleges szándéka – azonban egy valóban jól használható kézikönyvet ad a pedagógusok kezébe, megelőzve ezzel az ország vidékeinek többségét.

Ha „kihámozzuk” a lényegét a korabeli, kötelező úttörő-szlengből, a könyv nagyon jó útmutatást ad. A bevezetőben áttekintést ad a játékok szerepéről, a baranyai hagyományokról, néprajzi csoportokról, és jellemzőikről, szokásokról, viseletekről, a gyűjtés módszereiről, és a baranyai gyermekjátékok szerepéről. A közreadott játékok leírásai jól használhatóak.

Bánfi Rita munkáját is a pedagógiai szükségszerűség határozta meg: az óvodákban és iskolákban tartott délutáni foglalkozások, játszóházak, néptánc órák, a Pécsett és környékén élők igénye saját néphagyományainknak a gyermeknevelésben történő felhasználására. Kutatása során folyamatosan kerültek elő elfeledett játékgyűjtések, a munka még közel sem tekinthető befejezettnek. Célja az általa kiválogatott baranyai gyermekjátékok rendszerben való közlése a gyakorlati felhasználás megkönnyítése érdekében. A könyv 250 felgyűjtött baranyai gyermekjátékot tartalmaz, ebből 196 még nem jelent meg nyomtatásban. A gyűjtésben nem szerepelnek az itt élő idegen ajkú népek játékait.

A magyaregregyi gyermekjátékok forrásai

A Magyar Népzene Tára I. Gyermekjátékok kötete nem tartalmaz magyaregregyi adatot. Lázár Katalin játékközléseiben több alkalommal is szerepelnek magyaregregyi gyermekjátékok, azonban ezek szintén Paksa Katalin által gyűjtött, és jelen munkában általam lejegyzett, eddig nem publikált gyűjtéseiből valók.

Az 1973-ban, Sztanó Pál és Csapó Károly által vezetett magyaregregyi gyűjtés (ZTI MTA Ft. 817.) a táncok felvétele mellett tartalmazza a vánkostánc felvételét is, amelyen jól kivehető a játék menete. A filmfelvételhez tartozó hanganyag közli a szokáshoz kötődő dallamot is, amit a rezesbanda szöveg nélkül játszik. A szokatlan zenekari kíséret a szokás és a dallam német átvételéből fakad – azonban a falubeliek már nem emlékeznek az átvételre, nem is tudnak róla.

Csernavölgyi Endréné Hasznos Valéria, akit a faluban mindenki csak „Tanító néninek” szólított (akkoriban ez rang volt), 1911. július 11-én született a Veszprém megyei Devecserben. Apja vasúti tisztviselő volt. Pécssett járt elemi és polgári iskolába, majd itt végezte el a tanítóképzőt 1940-ben. A háborús időkben ideiglenes tanítónő, helyettes tanító volt Pécssett, Szilágyon, Viziszentgyörgyön, Várdarócon, Bodolyabéren és Bostán, 1946-ban Sellyére, 1948-ban Mágocsra került. 1949-ben házasságot kötött Csernavölgyi Endrével, 4 gyermekük született. 1951-ben saját kérésére Magyaregregyre helyezik, ahol szolgálati lakást kapott, majd férje halála után szüleit is magához költözteti. Itt dolgozott 1989-ben bekövetkezett haláláig.

Majd 50 éven keresztül tanította a legkisebbeket betűvetésre, olvasásra, számolásra. Aprólékos részletességgel vezette a falu krónikáját, egregyiekről, szokásokról, napi eseményekről. A Községi könyvtár vezetője volt, vetélkedőkkel, előadásokkal csalogatta az olvasókat a könyvek közé. A Honismereti szakkör az ő vezetésével gyűjtötte össze a falusi élet tárgyait. Ő volt a Falumúzeum gazdája, ahol lelkesen, nagy hozzáértéssel vezette végig a vendégeket.

Élénken érdekelte a hagyományok kutatása, a szokások gyűjtése. Énekkart alapított azokból az idősebb emberekből, akiktől gyűjtött. Az általa összegyűjtött gyermekjátékokat az iskolában újratanította a magyaregregyi gyerekeknek. Később a középiskolás, volt tanítványainak taníttatta meg a kórus tagjaival azokat a táncokat, amelyeket ők fiatalabb korukban táncoltak.

Ebből a kezdeményezésből kiindulva alapította 1971-ben Győri Béla tanító úrral a Magyaregregyi Hagyományőrző Néptáncsoportot, amelyet haláláig vezetett. Élete azóta is többeknek példa, Magyaregregyen a mai napig sokan foglalkoznak a falú életének kutatásával, a hagyományok ápolásával.

Gyűjtéseit füzetekbe jegyezte le, amelyek közül több nem lelhető fel, az általam ismertetett játékok egy részét ő is feljegyezte, illetve a Magyaregregyi Hagyományőrző Néptáncsoport repertoárjában is megőrizte.

Paksa Katalin zenetudós, gyűjtő 1975. decemberében készített Magyaregregyen hangfelvételeket. Az általa készített felvételek rendszerezve megtalálhatóak a Folklóre Adatbázis Internetes felületén⁴. A majd félszáz tétel majdnem fele gyermekjáték, amelyeket lejegyeztem.

A közölt gyermekdalokat idősek, felnőttek előadásában hallhatjuk, a gyűjtés idejében többségük már nem volt használatban a helyi gyermekek játécai közt. A gyermekdalok előadói:

Ágoston Györgyné Nyirati Katalin (Magyaregregy, 1920)

Boros Mihályné Dékány Katalin (Magyaregregy, 1908)

Kovács János (Magyaregregy, 1915)

Kovács Jánosné Deák Anna (Magyaregregy, 1923)

4 <http://www.folkloredb.hu/fdb/index.php> [2013. 08. 09.]

A Magyaregregyen gyűjtött játékok rendszerezése

A játékok rendszerezéséhez Lázár Katalin általánosan elfogadott rendszerét használom, amelyet megjelenése óta a szakirodalom általános alapnak tekint, az azóta megjelent munkák egyenesen ezt a rendszert használják, több külföldi módszertan is átvette. A játékokat típusokra osztja a játékcselekmény lényege (játékmag) alapján, pl.: ölbeli gyermekek játécai, párválasztó körjátékok, eszközös ügyességi játékok, csúfolók, stb. A hasonló típusú játékok nagyobb csoportokat, típustömböket alkotnak:

1. Eszközös játékok

- 1.1. Tárgykészítő játékok
- 1.2. Eszközös ügyességi játékok
- 1.3. Sport jellegű népi játékok

2. Mozgásos játékok

- 2.1. Ölbeli játékok
- 2.2. Különféle ügyességi és erőjátékok
- 2.3. Fogócskák
- 2.4. Vonulások

3. Szellemi játékok

- 3.1. Szellemi ügyességi játékok
- 3.2. Beugratások
- 3.3. Kitalálós játékok
- 3.4. Rejtő-kereső játékok
- 3.5. Tiltó játékok

4. Párválasztó játékok

- 4.1. Párválasztó körjátékok
- 4.2. Leánykérő játékok
- 4.3. Párválasztó társasjátékok

5. Mondókák

5.1. Természetmondókák

5.2. Növénymondókák

5.3. Állatmondókák

5.4. Egyéb hangutánzó mondókák

5.5. Bölcsődalok

5.6. Csúfolók

5.7. Egyéb mondókák

6. Kiolvasók, kiszámolók

Zenei szempontból az óvodai felhasználásra alkalmasak ezek a dalos játékok, nehézségi fokuk és szövegük megfelelő az óvodai korosztály számára.

A dalok ritmusa egyszerű, a negyed és nyolcad párok váltakoznak 2/4-es ütemben. A dallamok két ütemes sorokból épülnek fel. Vannak egyszerűbb, rövidebb, néhány soros dalocskák, és vannak összetettebb, hosszabb játékok.

A dallamok kis hangterjedelműek, a legnagyobb hangterjedelem 6 hang. Sok dal a lá-szó-mi hangkészletre épül, de vannak ennél bővebb hangrendszerűek is. Gyakori motívumok a mi-ré-dó, mi-ré-dó-ré, szó-lá-szó, szó-lá-szó-mi.

Az általam tárgyalt dallamok többsége az országosan ismert gyermekjátékok helyi változatai, az eltérések, variánsok egyéni szint adnak, amelyek a nevelők számára is változatosságot, újdonságot nyújtanak.

A magyaregregyi játékok bemutatása, leírása és besorolása a típusrendbe

A rendszerezéshez a játékok dallamait lekottáztam.

A kották számozásában a gyűjtésben alkalmazott szegmens-ciklus-tétel beosztást követi, a számozás is erre utal, a gyűjtési jegyzőkönyvek adatai a mellékletben, a hangfelvételek a CD-mellékleten találhatóak.

2.1. Mozgásos játékok / Ölbeli gyermek játéka:

Csip-csip csóka... (kézcsipkedő)

Játékleírás: Párba állva felváltva megcsípjük egymás kézfejé a bőrt, A dal éneklése közben kezek föl-le mozognak. A dalt folyamatosan éneklik egymás után.

Ezt a dalt megtalálhatjuk a Komárom és a Bács-Bodrog megyei gyűjtésben is.

Láng, láng, kicsi fa...

Kottáját lásd: Berze Nagy János: Baranyai Néphagyományok I. 780. p

Magyaregregyen így játszották: A fiúk játéka, adatközlőink nem játszották, a fiúk énekelték, és közben egy bottal lovacskáztak, fel-alá nyargalásztak.

2.2. Mozgásos játékok / Ügyességi és erőjátékok:

Ég a gyertya ég...

Játékleírás: Körbeállunk, vagy egymás kezét fogva láncba sétálunk kanyarogva Énekelve sétálunk körbe, majd a végén leguggolunk. Az éneket folyamatosan énekeltük amíg meg nem unjuk.

Általánosan ismert dallam. Változatot találhatunk rá Komárom és Pest megyei gyűjtésben. Ahol a szöveg eltér és a dallam végződése nem szekvenciális, hanem ereszkedő.

2.4. Mozgásos játékok / Vonulások:

Bújj, bújj zöld ág... (kapus-hidas)

Kiválasztunk két kaputartó, a többek láncba állnak egymás után, kezét fognak, a dal végén lecsukódik a kapu, akinél lecsukódik az lesz a következő kaputartó.

Veszprém és Somogy megyében találunk rá játékában és dallamában eltérő változatokat.

125. a/41.

Bújj, bújj zöld ág, Zöld leve - lecs - ke,

Nyit - va van az a - rany - ka - pu, csak búj - ja - tok raj - ta.

Nyisd ki ró - zám ka - pu - dat, ka - pu - dat,

had ke - rül - jem vá - ra - dat, vá - ra - dat.

Szi - ta, szi - ta pén - tek, sze - re - lem csü - tör tök, bab szer - da.

Bújj, bújj zöld ág... (2. vált)

Kiválasztunk két kaputartót ők a hidas mesterek. A többiek velük szemben láncba állnak egymás után.

A dalt énekelve folyamatosan bújunk át a kapun. A dal végén lecsukódik a kapu. Aki előtt lecsukódik, a kapu kérdezi a kaputartókat. A párbeszéd után újra indul az ének és megy tovább az átbújás.

Nem találtam más vidéken változatot.

43 **a/09-10.**

Bújj, bújj, zöld ág, Zöld leve - lecs - ke,

47

Nyit - va van az a - rany ka - pu, csak búj - ja - tok raj - ta.

51

Nyisd - ki ró - zám ka - pu - dat, ka - pu - dat.

55

Had ke - rül - jem vá - ro - dat, vá - ro - dat,

59

Szi - ta, szi - ta pén - tők, sze - re - lőm csü - tör - tők, zab szer - da.

- Itthon vagy-e kapos mester?
- Itthon vagyok, ép most jöttem.
- Eressz által a hidadon!
- Nem eresztlek, mer' leszakad.
Mer' a hidam aranyos, a te lovad patkón.

4.1. Párválasztó játékok / Párválasztó körjátékok:

Kis kacsá fürdik...

Körbeállunk, kiválasztunk valakit, aki bemegy a kör közepére. Amikor azt a szöveget énekeljük, hogy „Ezt szeretem” választ magának a körből egy párt, akit behív a kör közepére és táncol vele. A végére ő kiáll a körbe és a választott marad bent, majd kezdődik újra a játék.

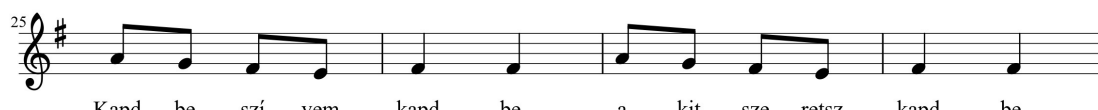
Erre a játékra változatot más gyűjtésekben nem találtam.

17 **a/08.**

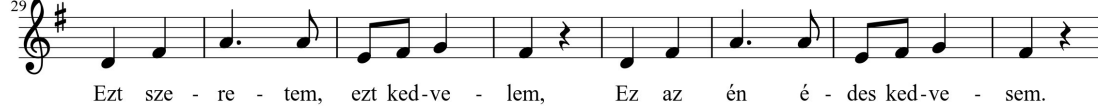
Kis ka-csa für-dik, fe-ke-te tó-ba, Any-já-hoz ké-szül Len-gyel-or-szág-ba,

25

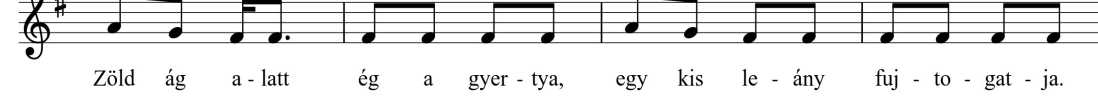
Kapt be szí-vem kapt be, a-kit sze-retsz kapt be.

29

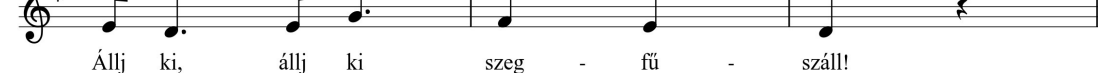
Ezt sze-re-tem, ezt ked-ve-lem, Ez az én é-des ked-ve-sem.

37

Zöld ág a-latt ég a gyer-tya, egy kis le-ány fúj-to-gat-ja.

41

Állj ki, állj ki szeg-fű-száll!

Elvesztettem zsebkendőmet...

A játék ugyanaz, mint az előzőnél, a körben álló az első versszak végén választ magának egy párt a körből, és táncol vele a kör közepén, a körben állók megállnak és a kör közepe felé fordulva tapsolnak a dal végéig. Most a választott marad bent a kör közepén.

Rövidebb variációt találunk rá Vas és Komárom megyében, de ezt a variációt nem találjuk máshol.

78 **a/15.**

El - vesz - töt - tem zseb - ken - dő - met, szi - dott a - nyám ér - te,

82

Egy kis le - jány meg - ta - lál - ta, csó - kot í - gért ér - te.

Szabad péntek, szabad szombat, szabad szappanyolni,
Szabad az én galambomnak egy pár csókot adni.

Adtam is, adok is csókot a legénynek,
mer' tudom magamról, jól esik szegénynek.

Hajlik a megy fa...

Az előzőhöz hasonlóan körbe állunk és valaki áll a kör közepén. „Akit szeretsz, kapd be” szövegrésznél a kör közepén álló párt válasz és azzal fogok a kör közepén. „Járad, járad,”szövegrésznél felgyorsítjuk az éneket és a kör ütemre futni kezd körbe. Az „állj ki már”zárlatnál már megáll a kör és tapsolunk ezzel nyomatékosabbá téve, hogy jöjjön ki a kör közepéről a választó.

Más gyűjtésben nem találtam rá variációt.

(Lázár Katalin: Gyertek, gyertek játszani II. kötet 284. p)

a/50.

173 Haj - ik a megy - fa, nagy az ár - nyé - ka,

177 a - lat - ta lé - vén bar - na me - nyecs - ke, a - kit sze - retsz kapd be.

183 Ezt ked - ve - lem, ezt sze - re - tem, ez az én éd - des ked - ve - sem.

felgyorsul

191 Jár - jad, jár - jad jó ka - to - na, had lo - bog - jon ez az ut - ca. Állj ki már!

Bársony ibolyácska...

Ugyanaz, mint az előzőnél. A közepen álló jelzésszerűen mutogatja, amit éneklünk, „Ugorj a Dunába” szövegrésznél ugrik egyet helyben, „Meg is fészülködjél” fészülködik, végig simítja a haját, „Meg is mosakodjál, dalszövegnél mosakodik, megmossa az arcát, Meg is törölközzél szövegrésznél választ valakit, akinek a kötényében megtörölközik, majd ő megy be a kör közepére.

Változatot találunk rá, Aranyos ibolyácska és Fehér liliomszál kezdettel Pest és Sopron környékén, de ezt a variációt itt találjuk csak meg.

198 **a/51.**

Bár - sony i - bo - lyács - ka, u - gorj a Du - ná - ba!

202

Tá - maszd meg az al - mát két a - rany pál - cá - val!

206

Meg is fé - sü' - köd - jél, meg is mo - sa - kod - jál!

210

Va - la - ki - nek kö - té - nyé - be meg is tö - rö' - köz - zél!

4.2. Párválasztó játékok / Leánykérő játékok:

Erzsébet asszony...

Körben állunk, egy áll a kör közepén, az első sor végén párt választ magának és azzal forog a kör közepén. A körben állók folyamatosan mennek körbe. Amikor újra kezdődik a dal a választott marad bent és folytatódik a játék.

Hasonló változatot találunk rá Zala megyében, de ezt a variációt csak itt találjuk.

147. a/49.

Er - zsé - bet asz - szony, ké - re - ti lá - nyát, szeb - bi - ket, job - bi - kat, kar - csu - ma - ga - sab - bi - kat.

155.

Nem kell né - kem o - lyan lány, ki - re - va - ló vol - ni', se - lyem tű, se - lyem cér - na,

161.

teg - nap vol - tam Pá - rizs - ba', pi - ros al - mát á - rul - tam, szed - tem is be - lö - le,

167.

et - tem is be - lö - le, te is ve - gyél be - lö - le, bé - csi pi - ros ken - dő - be'.

Vánkostánc

A vánkostánc német eredetű, dallama a „Kissentanz (Kissjen tanz)”⁵ német táncdal megegyezik, szövege nincs. A felnőttek a lakodalomban is játszották.

A dallam lassan kezdődik, a táncosok körben állnak, egy áll a kör közepén és párnát tartva a háta mögé, táncol. Amikor az első dallamrésznek vége van választ magának valakit a körből, aki elé ledobja a párnát, mind a ketten rátérdenek és pusztit adnak egymásnak. Egy gyorsabb dallamrész következik, amire közösen forognak a kör közepén. A dallam végén a választott marad bent és így folytatódik a játék. A körben állók folyamatosan haladnak körbe a zene tempójához alkalmazkodva.

5 http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/altalanos/kortanc_sorozat/magyarorszag_i_nemetek/pages/025_magyarorszag_i.htm [214. 01. 15.]

Méz, méz, méz...

A körön kívül áll a kérő, énekre a kör egy irányba sétál a kérő pedig az ellenkező irányba halad. Akihez a kérő ér, annak megérinti a hátát és az csatlakozik hozzá. Majd újrakezdjük az éneket. Aki utoljára marad, az lesz az új kérő.

(Lázár Katalin: Népi játékok. 188. p)

Szövegében és dallamában eltérő, de játékában azonos dalt találunk Pest megyében.

214 a/52.
Méz, méz, méz, Ter - mett méz,
218 Ter - mett méz - nek ál - dott - sá - ga, le - hul - lott vi - rá - ga.
222 Ez az ál - dott méz, mely min - den - re kész,
226 ha jót í - szom be - lö - le, a tor - kom - ra ér.

4.3. Párválasztó játékok / Párválasztó társasjátékok:

Ábi-bábi...

Adatközlőink hallották a játékot, de ők maguk még nem játszottak, az 1940-es években változott Magyaregregyen ismerté, a „Kleiner, schlimm bist du”⁶ kezdetű német gyermekjáték magyarosodott változata.

Játék módja: A gyereket párba álltak, egymás kezét kereszt kézfogással fogták. A dal első felére egyik lábukat előre nyújtva lábfejükkel billegtek. „te se szólj” szövegrésznél, kezükkel mutogattak, felváltva, bal majd jobb kezükkel egymás felé. „néked nem illik a szó” dal részénél egyet tapsoltak, egyszer combjukat ütötték és tenyerüket összecsapták.

6 http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/nemetek/hogyesz/hogyeszi_nemet_nepdalok/pages/magyar/005_gyermekdalok.htm [2014. 01. 15.]

5.1. Mondóka / Természetmondóka:

Süss ki nap...

Ezt a dalt Szent György napkor énekelték, amikortól elkezdtek kihajtani az állatokat a legelőkre, elkezdtek a vetést, ültetést.

Énekelték akkor is, amikor azt szeretették volna, hogy kisüssön a nap, hogy jobb idő legyen.

Süss fel nap...

Közeli variációt Somogy megyében találunk, a szövege minimálisan tér el, dallama nem felfelé, hanem lefelé ívelő.

Szél, szél, szél...

Körbe, vagy láncot alkotva álltak. Énekelve mentek körbe, vagy láncba egymás után a dal végére leguggoltak.

Variációt nem találtam rá.

5.3. Mondóka / Állatmondókák:

Gólya, gólya gilice...

Az első gólyának köszöntésére énekeljük. Körbe vagy láncba állva egymás után sétáltak rá, amíg meg nem unták és elkezdtek egy másik játékot.

Pozsony, Zólyom, Maros-Torda, közeli gyűjtésekben is találunk rá variációt.

91 a/38.

Gó - lya, gó - lya gi - li - ce, Mi - től vé - res a lá - bad?

95 Tö - rök gye - rek meg - do - bott, ma - gyar gye - rek gyó - gyí - tott.

The musical notation consists of two staves in G major (one sharp). The first staff (91) contains the melody for 'Gólya, gólya gilice, Mitől véres a láb?' and the second staff (95) contains the melody for 'Törökgyerekek megdobott, Magyargyerekek gyógyított.' The lyrics are written below the notes.

Fecskét látok...

Az első fecskének énekeltek a lányok, de nem csak, mint a tavasz hírnökét köszöntötték, hanem Nagycsütörtökön, amikor elmentek a harangok, lementek a patakhoz és megmosakodtak a vízben, remélték, hogy megszabadítja őket a szeplőtől. „fonalat gomborítok” dalszövegre, forgatták a kezüket körbe, mintha fonalat tekernének.

Pest, Abaúj-Tolna, Pozsony, Komárom és még számos helyen találunk variációkat erre a dallamra, játékát mindenhol ugyanúgy játsszák. Ezzel a szöveggel és dallammal csak itt találhatjuk meg.

107 a/39.

Fecs - két lá - tok, szep - lőt há - nyok, fo - na - lat gom - bo - rí - tok.

The musical notation consists of one staff in G major (one sharp). The melody for 'Fecskét látok, szeplőt hánnyok, fonalat gomborítok.' is written on the staff. The lyrics are written below the notes. A triplet '3' is marked over the notes for 'na-lat'.

Katicabogárka...

Ha találunk egy katicabogarat, tenyerünkre tesszük, és úgy énekeljük neki. Azt mondták, ha rárepül egy legényre, akkor ahhoz mennek férjhez.

Erre a dalra változatot nem találunk máshol. Csak itt található.

(Lázár Katalin: Gyertek, gyertek játszani II. kötet 293. p)

Szállj le pille...

Láncba állva jártak kanyarogva, a dal végén leguggoltak, majd kezdték előről.

Variáció nincs rá.

(Lázár Katalin: Gyertek, gyertek játszani II. kötet 294. p)

5.5. Mondókák / Bölcsődal:

Tente baba..

A rövid egyszerű dalokat többször ismételve énekeltek, hogy a kisbaba könnyebben elaludjon. A gyerekek rongybabát fogtak a kezükbe és neki énekeltek, közben ringatták.

Szövegben és dallamban nagyon eltérő dalokat találunk Pozsony környékén, Gyimesközéplekon és Bucsú környékén.

6. Kiolvasó, kisorsolók:

A kiolvasók minden szövegre ugyanúgy történik: körbeállunk, egyvalaki beáll a körbe és negyedenként rámutat sorba mindenkire. Akire az utolsó szótag kerül, az lesz a következő játék kiválasztott szereplője.

Antan-vénusz...

Számos változatát találjuk meg Sopron és Pozsony környéki gyűjtésekben, de a legközelibb változata, ami szövegében és dallamában alig tér el Válaszútról gyűjtötték.

Fekete menyecske...

Csak itt található dal. A Csicseri borsó... kezdetű dal helyi, kopással képződött rokona.

250 a/56.

Fe - ke - te me - nyecs - ke Ne menj ha - za es - te, Mer' föl - lök a kecs - ke.

256

Kecs - ké - nek van négy lá - ba, Ö - tö - dik a far - ka,

260

Far - ka a - latt be - du - gó - ja, Te or - rod a be - du - gó - ja.

Hagyományozódás, játéktanítás

A magyaregregyi gyermekjátékokat idős nénik bemutatásából, felvételekről ismerjük. Elmondásuk szerint ezek a '30-as években a gyerekek együtt játszották szünetekben az iskola udvarán. A játékokat egymástól tanulták, felnőtt segítsége nélkül egymás közt alakították a szabályukat. Később, a hagyományos falusi közösség felbomlásával a megtört a hagyományozódás szerves folyamata, sok múltbeli értékkel együtt a játékok is feledésbe merültek.

A '70-es években törekedtek a játékok beépítésére a pedagógiai programba, azonban nem értek el jelentős eredményeket. Ezek a játékok a mai gyermekek körében nem ismertek.

A játéktanítás a nevében is ellentmondást hordoz. A gyermekek erősen spontán tevékenységének pedagógiai keretekbe szervezése sok ponton szembe kerül azokkal a feltételekkel, amelyek a játékok szocializáló és nevelő hatását biztosítják. Mégis egyre több pedagógiai irányzat próbálja kiaknázni a gyermekek természetese játék-tevékenységeiben rejlő hatékony tanulási folyamatokat.

A gyermekjátékok organikusan hagyományozódással kerülnek be a kisebbek tudatába. A játékokat tanulhatják nagyszülőktől, szülőktől, rokonoktól vagy ismerős felnőttektől, testvérektől, de többségében az azonos korosztályba tartozó, néhány évvel idősebb játszótársaktól.

A folyamatok annyira nem tervezettek, nem tudatosak, hogy a benne résztvevők nem is veszik észre, sztereotip véleményük a következők: „azt nem kell tanulni, jön magától.”, „az ember vérében van.”, „családban öröklődik...” „arra születni kell.” stb.⁷ Tanult képességeiket gyakran örökletesnek állítják be, megfeledkezve azokról az alkalmakról, amikor idősebbektől „lesték el a tudományt”.

A szocializáció egyik kezdeti lépésének tartjuk a ringatást és a különböző ölbeli játékokat, amiket a szülő ritmikus mondókkal, énekkel kísér. Voltak olyan felnőttek, akik elvitték magukkal a kisgyerekeket a táncra is és ott ringatták őket a zene ritmusára. Sok szülő, a már biztosan járt tudó gyermeket megtanította az alapvető táncelemekre. Később, különböző táncal-

7 Varga Sándor: Gondolatok a tánctanulás hagyományos és intézményesített formáiról

kalmakon gyakoroltatták velük az otthon tanultakat, a szülők párba állítva a gyermekeiket, táncra, forgásra biztatták őket.

A szocializáció egyik fontos eszköze az éneklés. Ez előfordulhatott közösségben (iskola, fónó) ahol a gyermekek egymás közt voltak és gyakorolhattak, de akár korábban, családi környezetben is, ahol a szülő tanítja a gyermekét. A közösen énekelt nóta jó hangulatot biztosított, így vélhetően a bátoralanabbakat is a részvételre biztatta.

A természetben található anyagok, a gazdálkodás melléktermékei, a szerszámok egy része voltak a játékok segédeszközei (fa, söprű, tornác fája stb.). Az ezekkel való játékok a későbbi munkavégzéshez szolgáltak gyakorlásul.

A falvakban több intézményesült alkalom is adódott a közös játékra, a játéktanulásra: a fonók, szervezett táncok, a jeles napokhoz kapcsolódó népszokások. Azonban ezen az alkalmakkor is a megfigyelés és az utánzás jelentette a tanulás általános eszköztárát. Az adatközlők nyilatkozataiból kitűnik, hogy rendkívül fontosnak értékelik, hogy saját maguk aktív, cselekvő részei a tanuló folyamatnak. Gyakran használják a „*loptam, ellestem, kiszedtem magamnak*” kifejezéseket, amelyek rámutatnak a motiváció, a figyelem és a nagyfokú aktivitás központi szerepére. Az is kiderül, hogy a tanulás során kialakult spontán eltéréseket hasznosítják a játékok továbbfejlesztésére is.

A családban és a környezetünkben látott minták ma is éppúgy meghatározóak. A paraszti kultúrában azonban a természeti környezettől való közvetlen függés, az eszközök fejletlensége és az egymásrautaltság miatt alapvetően jellemző az együttgondolkodás, együttműködés. Ez szublimálódik a népművészetbe, amely olyan közösségi művészet, ami magába foglalt eszközöket (tánc, zene, szóbeli folklór, tárgyi népművészet stb.), eljárási és használati módokat egyaránt. Ennek bevezetésre, előkészítésére szolgálnak a gyermekjátékok, amik önmagukban is tartalmazzák a népművészet teljességét.

Ez mára a háttérbe szorult, de újra és újra felidézzük, szükségünk van rá. A hagyományos tudás továbbadására a társadalom egyre kevésbé képes, ezért van szükségünk ezek intézményesítésére, az oktatás megerősítésére, hogy abban az gyermeki pszichéhez leginkább közel álló gyermekjátékoknak is méltó helyet adunk. A töredezett világunkban a különböző minták nehezen egyeztethetők össze, az így megszerzett tudáselemek nem válnak koherens tudássá, amelyek szerepzavart és mentális problémákat eredményeznek. A gyermekjátékokon keresztül sokat tanulhatunk: képes összehangolni az embert az emberrel, valamint az emberi szellemet

és az anyagi világot. Ennek hatékony oktatásához egyesíteni szükséges a hagyomány és a korszerűség erejét.

A hagyományos tudás presztízse a modern korban rohamosan csökken. A tudásalapú társadalomban a kultúra sok eleme válik elavulttá, az újabb generációk ismeretszerzési szokásaival a tudásátadási-módszertanok nem képesek tartani a tempót. Úgy tűnik, a modern gazdaságnak egyáltalán nincs szüksége a tradicionális tudásra, miközben az embereknek egyre nagyobb igénye van a tanulás hagyományos módjaira. Az élethez elengedhetetlen, alapvető ismereteket (beszéd, testi-lelki szükségletek kielégítésének módjai stb.) hagyományos úton szerezzük meg, a világról való tudásunk jelentős részét másokkal történő interakciók során szerzett benyomásaink határozzák meg. A gyermekjátékok „tanításakor” figyelembe kell vennünk, hogy azok szoros összefüggésben vannak a hagyományozódásuk tradicionális módjával.

A hagyományokba való „belenővekedés” folyamatáról szerzett tapasztalatainkat szükséges beépítenünk az nevelés módszertanába, mely így a gyerekek tudása és személyiségfejlődése szempontjából is hatékonyabbá válhat.

A szocializáció olyan társadalmi és kulturális folyamatnak tekintjük, melynek során a résztvevők egymással kapcsolatban állnak. Az tevékenységek során a gyermekek mintákat, normákat tapasztal, melynek hatására személyisége, viselkedése úgy alakul, hogy az megfeleljen az adott csoport vele szemben támasztott elvárásainak. A szociális tanulás során a társadalom számára hasznos tudásra tesz szert. A szocializációval párhuzamosan történik a gyermek személyiségének fejlődése. A gyermekjátékok többsége közösségi játék, amelyben a gyermekek teljes személyiségükkel vesznek részt, a játék meghatározó és kísérő része az a többszintű kommunikáció, amelyek során elsajátítják azokat a mintákat, amelyek a játék tartalma, és a játékot játszó közösség közvetíti. A játék a szabályok, a szabálykövetés és a szabályszegés tanulásának legfőbb terepe.

A gyermekjátékokban fontosak a normák, vagyis azok a sugallt, vagy tanúsított erkölcsi és viselkedésformák, melyeket a modelleznek. Egy részük egyértelműen megfogalmazott, könnyen felfoghatóak; más részük rejtett, e tekintetben a kellemes, vagy kellemetlen tapasztalatok igazítják el a gyermekeket.

A gyermekjátékok során belsővé válnak a viselkedést szabályozó normák. A szerepek eljátszásakor belsővé válnak a környezeti hatások, és formálják a személyiséget. A gyermekek az utánzás révén beépítik magukba a modellezett viselkedésformákat. Az első modellek a szülők,

majd a felnőttek, később a kortársak. Az általuk közvetített minták nem teljes személyiségükkel szerepelnek modellként, hanem egy-egy meghatározott tulajdonságukkal.

A gyermekjátékokban a szociális tanulásnak több formája valósul meg: az önkéntelen utánzás, a szándékos utánzás, a modellkövetés, az azonosulás, az belsővé tétel.

Három korszakra oszthatjuk a szocializáció folyamatát. Az önkéntelen tanulás korszakában jellemzőek a ritmusérzék (is) kiválóan fejlesztő, mozgásos játékok (ringatók, hintáztatók stb.), a kisgyermek éneke-zenére való spontán mozgása. A lefelkés és ösztönös utánzás szakaszában a kisgyermek már ösztönösen utánozza a nagyobbak mozgását, viselkedését. Végül a tudatos tanulás és gyakorlás válik meghatározóvá: a gyerekek már önállóan, vagy mások segítségével, egyedül vagy csoportban játszanak. Ekkor válik fontossá a nemi szerepek tanulása is, a nemek szerinti külön játékok, és a párválasztással, nemi szerepekkel kapcsolatos játékok.

A valóságban szociális tanulás szintjei nem különíthetők el ilyen élesen. A szocializációs minták és a választható lehetőségek száma végtelen. Minden egyes személy jelenléte is módosít az adott kultúra felépítésén, a kapcsolatok során a szereplők mindegyike minta és a mintát tanuló. Az elsajátítandó „tananyag” is folyamatosan változik.

Az óvodában alkalmazható gyermekjátékok jelentős többségét a gyermekek tradicionálisan hagyományozódás útján, kortárs közösségben sajátították el és játszották. Ebben a környezetben több mintával azonosulhattak, maguk választhatták ki a számukra megfelelő mintát, így nagyobb választási lehetőség segítette az azonosuláshoz szükséges motivációt. A játékokat ma újra be kell vinni a gyermekek közösségeibe, azonban ez a hagyományos úton nem valósítható meg. Törekednünk kell arra, hogy a játékok újraélesztésekor a lehető legkisebb módosítást hajtsuk végre az eredeti modellen: a játékban vezetőként is meg kell próbálnunk kortársként együttműködni. Törekedjünk arra, hogy minél szemléletesebben és minél finomabban mutassuk be a játékot, hogy abban a gyermekek hamar megtalálhassák magukat.

Fontos, hogy a gyermekek megismerve a játék lényegét felismerhessék a játék lényeges korlátait, és ezeket kedvük-személyes igényeik szerint átalakíthassák, kialakítva közben a közösség belső normáit, amely elfogadja, vagy elveti az újabb szabályokat.

A felnőtt vezető dicsérete vagy büntetése a társadalom normaérvényesítő szokásrendszerét modellezi, azonban az óvodások játékában fontos, hogy a belső normák rendszere, ezek működése alakuljon ki, fontos hogy a vezető játszó partnerré, a játékban mint egy idősebb kortárssá tudjon válni; csak akkor szóljon bele a játék menetébe, amikor az feltétlenül szükséges.

Óvodások gyermekjátékai, gyermekjátékok az óvodában

Óvodás korú gyermekek számára népi gyermekjátékok segítségével komplex fejlesztő programokat hozhatunk létre. A játékokban található ritmus és dallam, szöveg, illetve cselekmény bizonyos szinten állandósult, de mégis örökké módosuló, változó, megújuló formában jelenik meg a gyerekek életében, melyek többszöri ismétlése a játéktevékenység során a résztvevők testi-szellemi képességeinek folyamatos fejlődését eredményezi.

A mindennapi játék a gyermek számára nem csak örömet és élményt, hanem a világgal érzelmi síkon történő azonosulást is jelent, amely további lehetőségeket nyújt a nevelésre is.

A gyerekjátékok mozgásanyaga a gyermek testi és szellemi fejlődésével párhuzamosan bontakozik ki. A mozdulattal, mondókéval vagy dallal kísért játékok által fejlődik ki a szép testtartás, az egyensúlyérzék, a térben való tájékozódás révén a térérzék, a zenével való kapcsolat révén pedig a ritmusérzék, tehát általában a tánchoz szükséges technikai készség.

Az ölbeli gyermekjátékok kiváló alapot nyújtanak a negyed-es mozdulatok belső rögzüléséhez a kéz segítségével (tapsoltatók, csipkedők, ököltügetők), amelyek elősegítik a későbbiekben a lábbal történő hasonló ritmusú mozgásokat.

Ilyen ölbéli játék volt Magyaregregyen:

*Katicabogárka, merre viszel férjhez,
Pest felé, Pécs felé, Santa Ilon háza felé.⁸*

*Szállj le, pille, pap házára,
Szegény ember szakállára, csüccs.⁹*

Játék menete: lepkét hívogattak, hogy szálljon a kezükre.

Ezzel a dallal a közös együtt-éneklést alakítjuk ki, a koncentráció képességet fejleszthetjük az óvodás korosztálynál.

*Hajlik a meggyfa, nagy az árnyéka,
Alatta lévén barna menyecske,
Akit szeretsz kapd el!*

8 Lázár Katalin: Gyertek, gyertek játszani II. Eötvös József kiadó Bp. 2004. 293. p

9 Lázár Katalin: Gyertek, gyertek játszani II. Eötvös József kiadó Bp. 2004. 294. p

*Ezt kedvelem ezt szeretem,
Ez az én édes kedvesem,
Járjad járjad jó katona,
Hadd robogjon ez az utca,
Szállj ki már!¹⁰*

Játék menete: gyerekek körben állnak, egyenletes járással balra keringnek, egy gyerek áll a kör közepén. „Akit szeretsz, kapd be” szövegrésznél a kör közepén álló párt választ és azzal fogok a kör közepén. „Járjad, járjad,”szövegrésznél felgyorsítjuk az éneket és a kör ütemre futni kezd körbe. Az „állj ki már”zárlatnál már megáll a kör és tapsolunk ezzel nyomatékosab-
bá téve, hogy jöjjön ki a kör közepéről a választó.

Az óvodás korú gyerekek már ismernek szabályokat, bár nem mindig tudják őket elfogadni. Célunk, hogy megtanuljon a társaival együtt játszani. A nem béli különbségek még nem jele-
nek meg, ezért szabadon játszanak egymással. A párválasztás, már a csalogatós formák játé-
kos elsajátítása. A körívén haladó gyerekekkel pedig az egyenletes lüktetés érzékeltetése való-
sítható meg.

*Eressz által, eressz által, Te hidas mester,
Nem eresztlek, nem eresztlek, Te hidas mester
Bújj bújj zöldes zöld levelestül,
Nyitva van az arany kapu csak bújjatok rajta.
Rajta, rajta, leszakadt a pajta, benn maradt a macska.¹¹*

Játék menete: két gyerek kaput tart, a többiek egymás mellett kézfogással a kapuval szemben állnak. A láncban álló gyerekek kezdik az éneket: „Eressz által...”

A kapu válaszol: „Nem eresztlek...”

„Bújj bújj zöld ág...” sortól elindulnak a gyerekek, és az első gyerek a kapun átbújva tetszőle-
ges irányba vezeti a láncot. Az ének végén a „rajta” szónál a kapu lecsukódik, és akinél lecsu-
kódott, ők lesznek a kapuk. A kaputartók pedig beállnak a helyükre.

Itt is az énekszóra, egyenletes ütemre való járás betartása, az egymásra figyelés a cél. A kapuk után a lánc újra összefogása a feladat, ami által a koncentráció képesség is fejlődik.

*Láng, láng, kicsi fa
Majd-majd valaha
Belülem is lesz egy kicsi*

10 Lázár Katalin: Gyertek, gyertek játszani II. Eötvös József kiadó Bp. 2004. 284 p.

11 Csernavölgyi Endréné tanító gyűjtéséből - Kiss Áron: Magyar gyermekjáték gyűjtemény. 1891.

Lovas katona.

*Lebben a sörény,
Félre kis legény,
Árkot, bokrot, mint a madár
Át ugratok én.¹²*

Játék menete: a gyerekek párban, azonos frontirányban állnak, elől kereszt kézfogással a mondóka negyed-es lüktetésére (súlyvétel+ugrás) haladnak előre a párok, majd végszóra leguggolnak vagy ellentétes irányba félfordulatot tesznek, vagy ellentétes irányba félfordulatot téve leguggolnak (ugró forgás). A végszóra történő mozdulat egy lábról indul, és páros lábon fejeződik be, amelyet mindig bizonyos fokú térdhajlítás követ a lendület megállítása céljából.

A szökdécselés - egyébként hasonlóan a tapsoláshoz - a spontán felszabadult jókedv velejárója, egy kisgyermek életében az öröm kifejezése. Ezt a formát erősíti, a karok koordinált mozgása a láb szökelléseivel. A párban játszás feltételezi a szoros együttműködést, amely kapcsolatot a kézfogás és a karok tartása biztosít. A végszóra bekövetkező mozdulat végrehajtása is akkor összehangolt, ha a két gyermek figyel egymásra.

Mivel az emberi mozgásanyag alapjai mind megtalálhatóak a játékokban, néptáncaink tanítását megelőzi a népi gyerekjátékokkal való megismerkedés. Ennek megfelelően a játékok tanításából indulunk ki, és ezek segítségével kialakított képességekre építve tanítjuk később a további alapkészségeket, az alaplépéseket.

12 Berze I. 780. 17. sz. Gyűjt. Berze Nagy János 1936.

Gyermekjáték modulok óvodai tanmenetekhez

A magyaregregyi gyermekjátékok természetes módon beépíthetők az óvodai foglalkozások hagyományos rendjébe, amelyek erősítik a baranyai gyermekek öntudatát, kapcsolatát szülőföldjükkel és lakóhelyükkel. Az így felhasznált hagyományok megalapozzák a gyerekek viszonyát múltunkhoz.

A következőkben néhány ötletet vázolok fel a felhasználás lehetőségeivel kapcsolatban.

Különböző mintatantervekkel szemléltetem a magyaregregyi népi gyerekjátékok felhasználhatóságát az óvodában. Minden vázlat, egy téma köré kapcsolódik, egy kiemelt zenei feladatot tartalmaz.

A tervezetekhez az „Ének-zene és módszertana” kurzusokon tanult formát alkalmaztam, az áttekinthetőség kedvéért elhagyva az irreleváns részeket.

Az 1. számú tervezetben, a tavaszi virágok, állatok, időjárás témakörhöz kapcsolódva válogattam össze a dalokat. A kiemelt zenei feladatot egy dalos játékkal gyakoroltatva szerveztem (ugyan a játék módja eltér az eredetitől, de a végén eljátszhatjuk a megszokott szabályokkal is).

A 2. számú tervezetben a párválasztás téma köré építettem fel a foglalkozást.

A 3. tervezetben a kiscsoportosok számára mikrofoglalkozást készítettem, amely az ő életkori sajátosságainak és képességeiknek megfelelően az egyszerűbb játékmódú, kis hangterjedelmű dalokból és játékokból áll. Motiváló és figyelemfelkeltő eszközöket használva, rövidebb ideig fenntarthatom a figyelmüket, és közben - számukra észrevehetetlen módon - kiemelt zenei fejlesztést is végzünk. Fontosnak tartom, hogy mesésebben, apró történetekkel varázsoljuk el őket.

A 4. számú vázlatban az állatokról szóló játékokat választottam ki. Kiváló foglalkozást tarthatunk az állatok világnapja környékén, komplex módon egyben környezeti nevelést is érintjük. A kiemelt zenei feladatot játékos formában valósítjuk meg.

1. tervezet

Foglalkozás tárgya: Ének-zene

Foglalkozás ideje: tavasz

Korcsoport: osztatlan

Foglalkozás anyaga:

Mondóka:

1. Antan-vénusz (Kotta: a/07) Ismétlő mondóka Kh.: szó=A' Hk: drmfsl

Dalos játékok:

2. Bújj, bújj zöld ág (Kotta: a/41.) Kh.: szó=A' Hk: drmfsl
3. Süss ki nap (Kotta a/37.) ismétlő dalos játék Kh.: szó=A' Hk.:drmfsl
4. Fecskét látok (Kotta: a/39.) új dalos játék Kh.: szó=A' Hk.:drmfsl
5. Bársony ibolyácska (Kotta: a/51.) ismétlő dalos játék Kh.: szó=A' Hk.:drmfsl

Zenehallgatás:

6. Hol jártál az éjjel cinege madár- Magyaregregyi dal

Foglalkozás feladatai:

Didaktikai feladatok:

- *Éneklési készség fejlesztése:* tiszta éneklésre törekvés az ismert dalos játékok gyakorlásakor
- *Kiemelt zenei feladat:* ritmusérzék fejlesztése (a mondóka egyenletes lüktetésének halkabb- hangosabb tapsolása, combütögetéssel)
- *Zenei hallás fejlesztése:* halkabb-hangosabb fogalompár gyakorlása a dalos játék során
- *Mozgásfejlesztés:* a dalos játékok eljátszása közben
- *Zenei emlékezet, figyelem fejlesztése*

Nevelési feladatok:

- *Észtétikai fejlesztés és ízlésformálás* az egész foglalkozás alatt
- *Zenei élmény nyújtása:* zenehallgatási anyag előadása során.
- *Erkölcsei fejlesztés:* pl. az együttes játékban az alkalmazkodás, türelem, önfegyelem, becsületesség gyakorlásával. A kör alakításában és megtartásában a nagyobbak segítsenek a kisebbeknek. Párbeszéd közben egymásra nézzenek. A dalos játékok játszása közben mindenki szerepelhessen, vagy mindenki sorra kerüljön.

A foglalkozás módszerei:

- Bemutatás: új dal tanításánál, a dal éneklése és játéka során. A zenei képességfejlesztés során.
- Magyarázat: ismert daloknál a játékszabály felidézése, magyarázata (szükség szerint), új dal tanításánál a játékszabály magyarázata, dallambújtatás
- Gyakorlás, cselekedtetés: dalok éneklése, játéka és a képességfejlesztés közben
- Ellenőrzés, értékelés, dicséret: a foglalkozás alatt folyamatosan egyénileg és csoportosan is.

A foglalkozás eszközei:

A foglalkozás típusa: vegyes

Szervezeti forma: kötött

Differenciálás lehetőségei: kiemelt zenei feladatnál fokozatosan nehezedő feladatok/játékok megadásával.

Feladatok	Szervezés / óvónői közlés	Elemzés / a képességfejlesztés módszere
I. Bevezető rész (2-3 perc)		
<u>Szervezés:</u> Elegendő hely biztosítása, az eszközök előkészítése. A csoportszoba szellőztetése.	A feltételek megteremtésével biztosított a foglalkozás szervezettsége, nyugalma, folyamatossága.	
<u>Motiváció:</u> Beszélgetés a tavaszi virágokról, tavaszi időjárásról, kinézünk, az ablakon én látjuk, hogy nem süt a nap. Amikor a nagymamátok olyan kicsi volt, mint most ti és nem volt jó az idő felnéztek az égre és énekeltek a napnak, hogy süssön ki. Mi is énekeljünk. Játékba hívogató dal éneklése: „Süss ki nap” Kezdőhang: szó=A’ Hk.: drmf5	A gyerekek éneklési és játékkedvének felkeltése. - Ki tudja megmondani, hogy mi az a Szent György nap - Ezen a napon hajtották ki az állatokat a legelőre, ültették és vetették el a magokat.	
II. Főrész (10-15 perc)		

<u>Ismert mondóka gyakorlása:</u> „Ántán-vénusz” Kh.: =A’ Hk: drmfsl • Az ismert mondóka felismerése ritmus tapsolásról • A mondóka felelevenítése közösen. (1X) • A mondóka egyenletes lüktetésének érzékeltetése lassabban – gyorsabban járással, tapsolással 2X egyenletes lüktetéssel Combütögetés 2X egyenletes lüktetéssel Combütögetéssel 2X 2 motívum lassabban 2 motívum gyorsabban	- Melyik mondókának a ritmusát tapsoltam el? - Fordulatok menetirányba és járjunk egyenletesen körbe a mondókára! Ügyesen emeljétek a lábatokat! - Most álljunk meg és tapsoljuk lassabban, most gyorsabban - Most ülünk le és a combunkat üssük.	Mozgásfejlesztés. Ritmusérzék fejlesztése. Emlékezet fejlesztése. Figyelem fejlesztése Mozgásfejlesztés. Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás. Gyakorlás.
<u>Ismert dalos játék gyakorlása:</u> „Bújj, bújj zöld ág” Kezdőhang: szó = A’ Hangadás: furulyáról Hk.: drmfsl 1. Felismertetés játékmód elmondásával. 2. Felismerés után dal éneklése közösen 1X 3. Kaputartók kiválasztása „Ántán-vénusz” kiszámolóval 4. Dalos játék eljátszása 1X 5. Dalos játék eljátszása lassabban 1X 6. Dalos játék eljátszása gyorsabban	- Most elmondom, hogy játszunk a következő játékot, találjátok ki melyik az. - Ügyesen kitaláltatok - Most játszunk el, kiszámoljuk, hogy kik legyen a kaputartók. - Énekeljük el lassan, és kicsit gyorsabban is.	Mozgásfejlesztés Éneklési készség fejlesztése. Esztétikai fejlesztés, ízlésformálás. Szabálytudat fejlesztése. Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás. (tisztá éneklés, megfelelő ritmus, megfelelő tempo)

<u>Új játékdal tanítása:</u> „Fecskét látok” <i>Kezdőhang: szó=A’</i> <i>Hangadás: furulyáról</i> <i>Hk.: drmfsl</i> 1. Ezt a dalt, a nagymamáitok énekelték, amikor lementek a patakhoz és megmosták az arcukat, hogy ne legyenek szeplősök. A játékdal bemutatása (megfigyeltetés) (2X) 2. Gyakorlás: először halkan együtt énekelve az óvónővel, majd mindenki szép mozdulatokkal kíséri, amit énekel (2X) A „Fecskét látok” szövegrésznél a gyerekek felnéznek az égre, „szeplőt hányok” az arcukat mosás, simogatják, „fonalat gonborítok” a gyerekek maguk előtt a kezüket forgatják, mintha tekernék a fonalat.	- Alakítsuk ki ismét a kört! - Most egy új dalt fogok nektek énekelni, figyelmesen hallgassátok végig a dalt!	Megfigyelőképesség fejlesztése. Mozgásfejlesztés. Bemutató. Erkölcsei nevelés: tolerancia, kooperáció, türelem fejlesztése. Figyelem, emlékezet fejlesztése. Esztétikai fejlesztés, ízlésformálás. Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás a hibás rész kiemelésével. Hibalehetőség: pl. eltévesztik a mozdulatokat Hibajavítás: a játék közben én is csinálom és látják a gyerekek (A játék mélyebb elsajátítására a következő foglalkozáson kerül sor.)
<u>Ismert dalos-játék gyakorlása:</u> „Bársony ibolyácska” <i>Kezdőhang: szó=A’</i> <i>Hangadás: furulyáról</i> <i>Hk.:drmfsl</i> 1. A dalos játék felismerése a dallam dúdolásáról 2. A dal éneklése közösen 1X 3. Szereplő kiválasztása, aki a legügyesebb volt a foglalkozáson 4. Dalos játék ismétlése (4x) A gyermekek kézfogással körbeállnak. A kör közepén áll egy gyerek. A szöveg szerint végzi a mozdulatot. Ugorj, a Dunába- ugrik egyet, Támaszd, meg az almát- megtámasztja két kezével a fejét, Fésülködjél- végigsimítja a haját, mosakodjál- megtörli az arcát, meg is törölközzél- odamegy egy körben álló gyerekhez és megtörölközik a kötényébe.	- Ha ügyesek vagytok, ki tudjátok találni, hogy melyik játékot dúdolom el nektek - Nagyon ügyesek vagytok! - Most álljunk körbe, fogjuk meg egymás kezét. Kiválasztom a szereplőt! A többi gyermek motiválása az aktív részvételre a foglalkozás során. A csoport önálló éneklésének ösztönzése.	Figyelem, emlékezet fejlesztése. Erkölcsei nevelés: - tolerancia, - kooperáció, - türelem fejlesztése. Ellenőrzés, értékelés gyakorlása. Éneklési készség fejlesztése Esztétikai fejlesztés, ízlésformálás.

III. Befejező rész (3-4perc)		
<u>Szervezési feladat:</u>		
1. Nyugodt légkör megteremtése.	- Ügyesek voltatok, egy jót játszottunk. - Üljetek le a szőnyegre!	Zenei ízlés formálása, esztétikai élmény nyújtása.
2. Zenehallgatás: „Hol háltál az éjjel cinege madár”	- Énekelni fogok nektek! - Hallgassátok meg ezt a dalt egy nénitől tanultam.	
3. Foglalkozás értékelése, kiemelkedő teljesítmények dicsérete.	- Mindenkit megdicsérek, mert... - Külön kiemelem..., mert - Szépen énekeltetek!	Csoportos és egyéni értékelés.
4. Játéktevékenység ajánlása.	- Olyan ügyesen idecsalogattuk a napocsát, hogy ki is süttött, menjünk ki az udvarra.	

2. tervezet

Foglalkozás témája: Párválasztók

Foglalkozás anyaga:

Dalos játékok:

- Katica bogárka ismétlő dalos játék (Kotta: a/54.) Kh: szó=A Hk: msl
- Hajlik, a megy fa (Kotta: a/50.) ismétlő dalos játék Kh.: szó=A' Hk.: drmfsl
- Elvesztettem zsebkendőmet (Kotta: a/15.) új dalos játék Kh.: mi=A' Hk.:ltdrmfs
- Szél, szél, szél (Kotta: a/57.) ismétlő dalos játék Kh.: szó=A' Hk.:drmfsl
- Erzsébet asszony (Kotta: a/49.) ismétlő dalos játék Kh.: szó=A' Hk.: drmfsl

Zenehallgatás:

- Sárgán virágzik a repce- Magyaregregyi dal

Feladatok	Szervezés / óvónői közlés	Elemzés / a képesség- fejlesztés módszere
I. Bevezető rész (2-3 perc)		
<u>Szervezés:</u> Elegendő hely biztosítása, az eszközök előkészítése. A csoportszoba szellőztetése.	A feltételek megteremtésével biztosított a foglalkozás szervezettsége, nyugalma, folyamatossága.	
<u>Motiváció:</u> (Mindenki tegye ki a kezét, képzeljük el, hogy mászik rajta egy katicabogár, énekeljünk neki. Játékba hívogató dal éneklése: „Katicabogárka, merre viszel...” Kezdőhang: szó=A' Hk.: msl	A gyerekek éneklési és játékkedvének felkeltése. Az óvónőhöz csatlakozva közösen énekelve a katicabogárnak. Régen nagymamáitok is ezt énekeltek, azt mondták, hogy akire rászáll a katicabogár az lesz a férjük. Gyertek mi is játszunk egy párválasztós játékot.	
II. Főrész (10-15 perc)		

<u>Ismert dalos játék gyakorlása:</u> „Hajlik a megy fa” Kh.: szó=A’ Hk.: drmfsl • Az ismert dalos játék felismerése a dallam dúdolásáról. • A dal felelevenítése közösen. (1X) • A dal egyenletes lüktetésének érzékeltetése járással 2X egyenletes lüktetéssel tapsolva 2X egyenletes lüktetéssel taps és combütéssel felváltva. Játék eljátszása: A kézfogással körbeállnak, kiválasztunk a kör közepére egy gyereket „Akit szeretsz, kapd be” szövegrésznél a kör közepén álló párt válasz és azzal fogok a kör közepén. „Járjad, járjad,”szövegrésznél felgyorsítjuk az éneket és a kör ütemre futni kezd körbe. Az „állj ki már”zárlatnál már megáll a kör és tapsolunk ezzel nyomatékosabbá téve, hogy jöjjön ki a kör közepéről a választó.	- Melyik játék dallamát ismertétek fel? - Forduljatok menetirányba és járjunk egyenletesen körbe a dalra. Ügyesen emeljétek a lábatokat! - Most tapsoljunk egyenletesen - Felváltva üssük a combunkat és tapsoljunk	Mozgásfejlesztés. Ritmusérzék fejlesztése. Emlékezet fejlesztése. Figyelem fejlesztése. Mozgásfejlesztés. Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás. Gyakorlás.
--	--	--

<u>Ismert dalos játék gyakorlása:</u> „Elvesztettem zsebkendőmet” Kezdőhang: mi=A’ Hangadás: furulyáról Hk.: ltrmf 1. Felismertetés egy zsebkendő felmutatásával. 2. Felismerés után dal éneklése közösen 1X 3. szereplő kiválasztása, aki az előző játék végén bent maradt a kör közepén 4. Dalos játék eljátszása 4x A gyerekek körben állnak, a kör közepén áll egy gyerek az első versszak végén választ magának egy párt a körből, és táncol vele a kör közepén, a körben állók megállnak és a kör közepe felé fordulva tapsolnak a dal végéig. Most a választott marad bent a kör közepén.	- Melyik játék jut eszetekbe a zsebkendőről? - Nagyon ügyesen énekeltetek. Most játsszuk el, kiszámoljuk, hogy ki álljon a kör közepére.	Egyéni képességfejlesztés. Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás folyamatosan. Mozgásfejlesztés Éneklési készség fejlesztése. Esztétikai fejlesztés, ízlésformálás. Szabálytudat fejlesztése.
<u>Új dal tanítása:</u> „Szél, szél szél” Kezdőhang: szó=A’ Hangadás: furulyáról Hk.: drmfsl 1. A játékdal bemutatása (megfigyeltetés) (2X) 2. Gyakorlás: először halkan együtt énekelve az óvónővel, 3. Mindenki kézfogással körbeáll. 4. Dal eléneklése, járással, leguggolással 5x Körbe, alkotva álltak. Énekelve mentek körbe, a dal végére leguggoltak.	- Alakítsuk ki ismét a kört! - Most éneklek nektek egy új dalt! - Figyelmesen hallgassátok végig a dalt! - Énekeljünk és játsszuk el együtt.	Figyelem, emlékezet fejlesztése. Esztétikai fejlesztés, ízlésformálás. Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás a hibás rész kiemelésével. Hibajavítás: a játék közben én is csinálom és látják a gyerekek (A játék mélyebb elsajátítására a következő foglalkozáson kerül sor.) Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás (tisztá éneklés, megfelelő ritmus, megfelelő tempó). Megfigyelőképesség fejlesztése

<u>Ismert dalos játék gyakorlása</u> „Erzsébet asszony” Kezdőhang: szó=A’ Hangadás: furulyáról Hk.: drmfsl 1. A dalos játék felismertetése a dal dúdolásáról 2. A dal éneklése közösen 1X 3. Szereplő kiválasztása, aki még nem szerepelt másik játékban 4. Dalos játék ismétlése, amíg mindenki sorra nem kerül A gyerekek körbe állnak, egy áll a kör közepén, az első sor végén párt választ magának és azzal forog a kör közepén. A körben állók folyamatosan mennek körbe. Amikor újra kezdődik a dal a választott marad bent és folytatódik a játék	- Ha figyelték, ki tudjátok találni, hogy melyik játékot fogjuk most játszani, eldúdolom. - Nagyon ügyesek vagytok! - Most álljunk körbe, fogjuk meg egymás kezét. Kiválasztom a szereplőt!	Mozgásfejlesztés. Bemutató. Erkölcsi nevelés: tolerancia, kooperáció, türelem fejlesztése. Figyelem, emlékezet fejlesztése. Erkölcsi nevelés: - tolerancia, - kooperáció, - türelem fejlesztése Ellenőrzés, értékelés gyakorlása. Éneklési készség fejlesztése Esztétikai fejlesztés, ízlésformálás.
III. Befejező rész (3-4perc)		
<u>Szervezési feladat:</u> 1. Nyugodt légkör megteremtése. 2. Zenehallgatás: „Sárgán virágzik a repce ” 3. Foglalkozás értékelése, kiemelkedő teljesítmények dicsérete. 4. Játéktevékenység ajánlása.	A csoport önálló éneklésének ösztönzése. - Ügyesek voltatok, egy jót játszottunk. - Üljetek le a szőnyegre! - Énekelni fogok nektek! - Hallgassátok meg ezt a Tavaszváró dalt. - Mindenkit megdicsérek, mert... - Külön kiemelem..., mert - Fegyelmezetten követtétek az utasításaimat és szépen énekeltek! - Nagyon szép idő van, kimegyünk az friss levegőre játszani.	Zenei ízlés formálása, esztétikai élmény nyújtása. Csoportos és egyéni értékelés.

3. tervezet

Foglalkozás témája: Állatok (kiscsoport)

Foglalkozás anyaga:

Dalos játékok:

- Csip-csip csóka ismétlő dalos játék (Kotta: a/13.) Kh: lá=A Hk: drmfsl
- Katica bogárka (Kotta: a/54.) Kh: szó=A Hk: msl
- Szállj le pille (Kotta: a/11.,12.) ismétlő dalos játék Kh.: mi=A' Hk.: drmfsl
- Tente baba (Kotta: a/06.) ismétlő dalos játék Kh.: szó=A' Hk.:drmfsl

Zenehallgatás:

- Sarkon van az Arnold Ádám kocs mája-Magyaregregyi dal

Feladatok	Szervezés / óvónői közlés	Elemzés / a képesség- fejlesztés módszere
I. Bevezető rész (2-3 perc)		
<u>Motiváció:</u> Egy vagy két gyerekkel egymás kezét megcsípve elkezdjük a játékot, ezzel felkeltve a többi gyermek érdeklődését: „Csip-csip csóka” Kezdőhang: lá=A' Hk.: drmfsl	A gyerekek éneklési és játékkedvének felkeltése. Az óvónőhöz csatlakozva közösen énekelve. - Gyertek velünk énekelni, játszani ti is.	
II. Főrész (8-10 perc)		
<u>Ismert dalos játék gyakorlása:</u> „Száll le pille” Kh: szó=A' Hk.: drmfsl • Az ismert dalos játék felismerése a dal szövegrészletéből. • A dal felelevenítése közösen. (1X) • A dal egyenletes lüktetésének érzékeltetése tapssal 2X egyenletes járással, dal végén leguggolással	- Hoztam mindenkinek egy pillangót, aki nagyon szeretné ha énekelnének neki - Álljunk körbe, hogy mindenkit jól lásson a pillangó! - Melyik dalunk szól a pillangóról? - Énekeljük el - Most tapsoljunk hozzá! - Fogjuk meg egymás kezét és menjünk körbe, a dal végén guggoljunk le!	Mozgásfejlesztés. Ritmusérzék fejlesztése. Emlékezet fejlesztése. Figyelem fejlesztése. Mozgásfejlesztés. Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás. Gyakorlás.

<u>Ismert dalos játék gyakorlása:</u> „Katica bogárka” Kezdőhang: szó=A’ Hangadás: furulyáról Hk.: msl 1. Felismerés katicabogár figurákkal. 2. Felismerés után dal éneklése közösen 1X 3. Dal éneklése 5x	- Hoztam nektek még egy kisállatot, üljetek le ott ahol vagytok, mindenkinek a kezére teszek egy katicabogarat. - Melyik dalt énekeljük el neki? - Szépen finoman mozgassátok a kezeteiket, vigyázzatok, hogy ne repüljön el a katica.	Egyéni képességfejlesztés. Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás folyamatosan. Éneklési készség fejlesztése. Esztétikai fejlesztés, ízlésformálás.
<u>Ismert dal tanítása:</u> „Tente baba” Kezdőhang: szó=A’ Hangadás: furulyáról Hk.: drmfsl 1. Felismertetés dúdolásról 2. Éneklés együtt 3. Dal éneklése, közben ringató mozgással	- Most álljunk óvatosan fel, hogy el ne repüljön katicánk. - Az én katicám úgy látom nagyon elálmosodott, dúdlok neki egy altatót. Figyelmesen hallgassátok végig a dalt! - Énekeljük el együtt és közben ringassuk el a katicánkat.	Figyelem, emlékezet fejlesztése. Esztétikai fejlesztés, ízlésformálás. Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás (tisztá éneklés, megfelelő ritmus, megfelelő tempó).
III. Befejező rész (3-4perc)		
<u>Szervezési feladat:</u> - Nyugodt légkör megteremtése. - Zenehallgatás: „” - Foglalkozás értékelése, - Játéktevékenység ajánlása.	- Üljetek le szépen csendben és most én is éneklek nektek és a katicáknak. - Mindenkit megdicsérek, mert... - Most tegyük vissza a katicákat a kosárkába és menjünk, ki az udvarra keressük ott is katicabogarakat!	Zenei ízlés formálása, esztétikai élmény nyújtása. Csoportos értékelés.

4. tervezet

Foglalkozás témája: Állatok

Mondóka:

- Fekete menyecske (Kotta: a/56.) Ismétlő mondóka *Kh: szó=A Hk: drmfsl*

Dalos játékok:

- Fecskét látok (Kotta: a/39.) új dalos játék *Kh.: szó=A' Hk.: drmfsl*
- Kis kacska fürdik (Kotta: a/ 08.) ismétlő dalos játék *Kh.: szó=A' Hk.: drmfsl*
- Szállj le pille (Kotta: a/11.,12.) ismétlő dalos játék *Kh.: mi=A' Hk.: drmfsl*
- Gólya, gólya gilice (Kotta: a/38.) ismétlő dalos játék *Kh.: szó=A' Hk.: drmfsl*
- Katica bogárka (Kotta: a/54.) *Kh: szó=A Hk: msl*

Zenehallgatás:

- Nincs szebb madár- Magyaregregyi népdal

Feladatok	Szervezés / óvónői közlés	Elemzés / a képesség-fejlesztés módszere
I. Bevezető rész (2-3 perc)		
<u>Motiváció:</u> Hoztam nektek egy képet, nézzük meg, milyen állat van rajta? Játékba hívogató dal éneklése: „Fecskét látok” Kezdőhang: szó=A' Hk.:drmfsl	A gyerekek éneklési és játékkedvének felkeltése. Az óvónőhöz csatlakozva közösen énekelve. - Énekeljünk a fecskéknek és mossuk le a szeplőt magunkról!	
II. Főrész (10-15 perc)		
<u>Ismert dalos játék gyakorlása:</u> „Gólya, gólya gilice” <i>Kh: szó=A' Hk.:drmfsl</i> - Az ismert dalos játék felismerése játékmód elmondásáról. - A dal felelevenítése közösen. (1X) - A dal éneklése magasabban 2x - Mélyebben 2x - motívumonként váltva 2x Játék eljátszása	- Most megint egy állatról fogunk énekelni, elmondom, a játékot találgatod ki, hogy melyik dal lesz az. - Amikor a gólya a levegőben repül, akkor magasabban énekeljük a dalt, amikor a földön sétálgat akkor mélyebben. Figyeljétek, hogy mit csinál a gólya! - Játsszuk el a játékot! Sétáljunk körbe és közben énekeljünk.	Mozgásfejlesztés. Ritmusérzék fejlesztése. Emlékezet fejlesztése. Figyelem fejlesztése. Mozgásfejlesztés. Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás. Gyakorlás.

<u>Ismert dalos játék gyakorlása:</u> „Katica bogárka” Kezdőhang: szó=A’ Hangadás: furulyáról Hk.: msl 1. Felismertetés katicabogárról. 2. Felismerés után dal éneklése közösen 1X 3. Dalos játék eljátszása 5x Kezükön a katicabogárral, a kezüket fel lemozgatják úgy, hogy a katica ne repüljön el róla.	- Hoztam nektek katicákat, tegyük a kezünkre és énekeljünk nekik. - Melyik dalt tudjuk elénekelni, ami a katicáról, szól? - Énekeljük el neki és közben mozgassuk a kezünket, fel és le.	Egyéni képességfejlesztés. Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás folyamatosan. Mozgásfejlesztés Éneklési készség fejlesztése. Esztétikai fejlesztés, ízlésformálás. Szabálytudat fejlesztése.
<u>Új dal tanítása:</u> „Szállj le pille” Kezdőhang: mi=A’ Hangadás: furulyáról Hk.: drmfsl 4. A játékdal bemutatása (megfigyeltetés) (2X) 5. Gyakorlás: először halkan együtt énekelve az óvónővel, 6. Mindenki kézfogással körbeáll. 7. Dal éneklése, járással, leguggolással 5x Körbe, alkotva álltak. Énekelve mentek körbe, a dal végére leguggoltak.	- Alakítsuk ki ismét a kört! - Most éneklek nektek egy új dalt - Figyelmesen hallgassátok végig a dalt! - Énekeljük és játsszuk el együtt.	Figyelem, emlékezet fejlesztése. Esztétikai fejlesztés, ízlésformálás. Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás a hibás rész kiemelésével. Hibajavítás: a játék közben én is csinálom és látják a gyerekek (A játék mélyebb elsajátítására a következő foglalkozáson kerül sor.) Ellenőrzés. Értékelés. Hibajavítás (tisztá éneklés, megfelelő ritmus, megfelelő tempó). Megfigyelőképesség fejlesztése

<u>Ismert dalos játék gyakorlása</u> <i>„Kis kacska fürdik”</i> <i>Kezdőhang: szó=A’</i> <i>Hangadás: furulyáról</i> <i>Hk.: drmfsl</i> 1. A dalos játék felismertetése egy kacsás képről. 2. A dal éneklése közösen 1X 3. Szereplő kiválasztása, Fekete menyecske mondókával 4. Dalos játék ismétlése, amíg mindenki sorra nem kerül Körbeállunk, kiválasztunk valakit, aki bemegy a kör közepére. Amikor azt a szöveget énekeljük, hogy „Ezt szeretem” választ magának a körből egy párt, akit behív a kör közepére és táncol vele. A végére ő kiáll a körbe és a választott marad bent, majd kezdődik újra a játék.	- Maradt még egy utolsó képekém, Milyen állat van rajta? - Neki is énekeljünk. - Nagyon ügyesek vagytok! - Most álljunk körbe, fogjuk meg egymás kezét. - Kiszámoljuk, hogy ki áll be a kör közepére.	Mozgásfejlesztés. Bemutató. Erkölcsei nevelés: tolerancia, kooperáció, türelem fejlesztése. Figyelem, emlékezet fejlesztése. Erkölcsei nevelés: - tolerancia, - kooperáció, - türelem fejlesztése. Ellenőrzés, értékelés gyakorlása. Éneklési készség fejlesztése Esztétikai fejlesztés, ízlésformálás.
III. Befejező rész (3-4perc)		
<u>Szervezési feladat:</u> 1. Nyugodt légkör megteremtése. 2. Zenehallgatás: <i>„Nincs szebb madár ”</i> 3. Foglalkozás értékelése, kiemelkedő teljesítmények dicsérete. 4. Játéktevékenység ajánlása.	- Ügyesek voltatok, egy jót játszottunk. - Üljetek le a szőnyegre, most én is éneklek nektek egy dalt. - Mindenkit megdicsérek, mert... - Külön kiemelem..., mert - Nagyon szép idő van, kimegyünk az friss levegőre játszani.	Zenei ízlés formálása, esztétikai élmény nyújtása. Csoportos és egyéni értékelés.

Összegzés

Dolgozatom tárgyát a magyaregregyi énekes gyermekjátékok képezték.

Tanulmányoztam a rendelkezésünkre álló gyűjtéseket és rendszerező munkákat. Megvizsgáltam a játékkutatás előzményeit, a játékok rendszerét, a baranyai kutatási eredményeket, és érintőlegesen Magyaregregy múltját és hagyományait.

Az anyaggyűjtés, a felvételek és a források elemzése közben, az adatközlőkkel való beszélgetés során sikerült alaposabban megismerkednem a magyaregregyi gyermekjátékokkal, amely alapot és kedvet adott ahhoz, hogy ezt felhasználjam majd az óvodai gyakorlatomban is, és ezt másoknak is javasoljam.

Megvizsgáltam a gyermekjátékok felhasználásának pedagógiai lehetőségeit érintő problémákat: összevettem a falusi közösségek ösztönös hagyományozódási szokásait az óvodában alkalmazott tudatos nevelési rendszerekkel.

Munkám során feltérképeztem a magyaregregyi gyermekjátékok forrásait, kutatásokat végeztem az énekes gyermekjátékok körében. Lekottáztam a felvételeken megtalálható énekes gyermekjátékok dallamait, a játékokat elhelyeztem a gyermekjátékok típusrendjében.

Az összegyűjtött ismeretek felhasználásával modulokat és mikrotervezeteket készítettem, amelyekben bemutattam, hogy a vizsgálatom tárgyát képező játékok hogyan építhetők be az óvodai nevelésbe, hozzájárulva ezzel, hogy Magyaregregyen - és távolabbról értelmezve Baranyában - a helyi hagyományokkal megerősítve komplex eszközökkel tegyük teljesebbé a gyermekek életét, visszaadva nekik a tudás-megszerzés megalapozásának ezt a hagyományos, egyszerű és nagyszerű eszközét.

Az általam összegyűjtött és feldolgozott anyag alkalmas arra, hogy a környék óvodás csoportjainak vezetői képet kaphassanak a közösség gyermek-kultúrájáról, szokásairól.

Javaslatom, hogy aki magához közelinek érzi a Magyaregregyet és játékait, az itt megtalálható játékokat építse be óvodás tevékenységébe. Akinek lehetősége van, hogy a hozzá közelebb eső vidékek kultúráját tanulmányozza, vagy kutassa fel; próbálja meg bővíteni helyi játékismereteit, és ezeken keresztül ösztönözze gyermekei öntudatát, erősítse identitásukat.

Mellékletek

Gyűjtési adatok

ZTI Mg 003436a Gyűjtő: Paksa Katalin Gyűjtés helyszíne: Magyaregregy
1975.12.09.

a/06.

Ének: Boros Mihályné

Katalogizáló megjegyzése: 3 (3) 3

Szöveges dallamazonosító: Tente, baba, tente

a./07.

Ének: Boros Mihályné

Katalogizáló megjegyzése: 3 (3) 6

Dallam: szövegkezdet: Antanténusz

a/08.

Ének: Boros Mihályné

Dallam: szövegkezdet: Kiskacsa fürdik, fekete tóba'

a/09.

Ének: Boros Mihályné

Dallam: szövegkezdet: Bújj, bújj, zöld ág

a/10.

Ének: Boros Mihályné

Funkció katalogizáló szerint: felelgetős gyermekjáték
„Itthun vagy-e kapusmester”

Dallam: szövegkezdet: Bújj, bújj, zöld ág

a/11.

Ének: Boros Mihályné

Dallam: szövegkezdet: Szállj le, pille, pap házára

a/12.

Ének: Boros Mihályné

Dallam: szövegkezdet: Szállj le, pille, pap házára

a/13.

Ének: Boros Mihályné

Dallam: szövegkezdet: Csip, csip, csóka

a/15. Dallam Típus: Dallam

Ének: Boros Mihályné

Katalogizáló megjegyzése: b3 1

Dallam: szövegkezdet: Elvesztettem zsebkendőmet

1975.12.10.

a/37.

Ének: Kovács János

Dallam: szövegkezdet: Süss ki, nap

a/38.

A/38. sz.

Ének: Kovács János

Dallam: szövegkezdet: Gólya, gólya, gilice

a/39.

Ének: Kovács János

Dallam: szövegkezdet: Fecskét látok, szeplőt hányok

a/40.

Ének: Kovács János

Katalogizáló megjegyzése: 2 (1) 6

Dallam: szövegkezdet: Báránkámon csengő szól

a/41.

Ének: Kovács János

Dallam: szövegkezdet: Bújj, bújj, zöld ág

1975.12.11.

a/49.

Ének: Kovács Jánosné, Ágoston Györgyné

Dallam: szövegkezdet: Erzsébet asszony kéreti lányát

a/50.

Ének: Kovács Jánosné

Dallam: szövegkezdet: Hajlik a meggyfa

a/51.

Ének: Kovács Jánosné, Ágoston Györgyné

Dallam: szövegkezdet: Bársony ibolyácska

a/52.

Ének: Ágoston Györgyné

Dallam: szövegkezdet: Méz, méz, méz

a/53.

Ének: Kovács Jánosné, Ágoston Györgyné

Dallam: szövegkezdet: Süss ki, nap

a/54.

Ének: Kovács Jánosné, Ágoston Györgyné

Dallam: szövegkezdet: Katicabogárka, már elviszöl férjhö

a/55.

Ének: Kovács Jánosné, Ágoston Györgyné

Dallam: szövegkezdet: Ég a gyertya, ég

a/56.

Ének: Kovács Jánosné, Ágoston Györgyné

Dallam: szövegkezdet: Fekete menyecske

a/57.

Dallam Típus: Dallam

Ének: Kovács Jánosné, Ágoston Györgyné

Dallam: szövegkezdet: Szél, szél, szél

Adatközlőim

Fóris Lászlóné Bálint Anna (Magyaregregy, 1928)

Kovács Jánosné Deák Anna (Magyaregregy, 1923)

Kovács Sándorné Deák „Jeges” Irén (Magyaregregy, 1959)

Kovács Sándor (Magyaregregy, 1941)

A CD-melléklet tartalma:

ZTI Mg 003436a	Magyaregregy, 1975. Paksa Katalin (gyűjtő) hangfelvételei
a_06.wma	Tente, baba, tente
a_07.wma	Antanténusz
a_08.wma	Kiskacsa fürdik, fekete tóba'
a_09-10.wma	Bújj, bújj, zöld ág - „Itthun vagy-e kapusmester”
a_11.wma	Szállj le, pille, pap házára
a_12.wma	Szállj le, pille, pap házára
a_13.wma	Csip, csip, csóka
a_14.wma	Az olájok, az olájok facipőbe' járnak
a_15.wma	Elvesztettem zsebkendőmet
a_16.wma	Zörög a kocsi, pattog a Jancsi
a_17.wma	Túlsó sorba' esik az eső
a_18.wma	Öreganyám a szilvásba'
a_19.wma	A menyecske nyíló virág
a_20.wma	Kicsi még a mi lányunk
a_21.wma	Hej, Dunáról fúj a szél
a_22.wma	Fecském, fecském, édes fecském
a_23.wma	Fecském, fecském, édes fecském
a_26.wma	Ki tudta azt fölhalálni
a_27.wma	Beszélgetés a Kelemen-járásról - Királyoknak, királyoknak
a_28.wma	Beszélgetés a Kelemen-járásról - Istennek áldása szálljon e házra

a_34.wma Kelemen-járás - Glóriány, glóriány - Kicsoda az, ki azt mondja - Nosza, buga, kelj fel gyorsan - Dér-dúr dalalala, dér-dúr dalalala - Ó, gyönyörűségesem - Jobb ez a gazda, mint a másik volt

a_35.wma Kelemen-járás - Zsódar, kolbász, szalonna

a_37.wma Kelemen-járás -

a_38.wma Süss ki, nap

a_38sz.wma Gólya, gólya, gilice - mondóka

a_39.wma Fecskét látok, szeplőt hányok

a_40.wma Báránkámon csengő szól

a_41.wma Bújj, bújj, zöld ág

a_42.wma katonanóta

a_43.wma Esik eső, esik a kaszánya falára

a_44.wma Már Bogárdon juhász voltam - Juhász Andris a nyírási csárdában

a_46.wma Erre kakas, erre tyúk

a_47.wma Dunyha, dunyha, dunyha

a_48.wma Harminc esztendeje nem láttam az eget

a_49.wma Erzsébet asszony kéreti lányát

a_50.wma Hajlik a meggyfa

a_51.wma Bársony ibolyácska

a_52.wma Méz, méz, méz

a_53.wma Süss ki, nap

a_54.wma Katicabogárka, már elviszöl férjhő

a_55.wma Ég a gyertya, ég

a_56.wma Fekete menyecske

a_57.wma Szél, szél, szél

a_58.wma Megismerni a kanászt büszke járásáról

b_01.wma De a kanász olyan legény

b_02.wma De szeretnék az erdőbe kimenni

b_03.wma Mennyből az angyal

b_03sz.wma Beszélgetés a Jézuskajárásról

b_04.wma Elindulának és el is jutának

b_05.wma Nem messze van ide Kishargita

b_06.wma Mindenkinek azt ajánlom

b_07.wma Onnand alól jön egy hadihajó

b_08.wma Elment a bíró szántani

b_09.wma Mindennek van felesége

b_10.wma	Szerelem, szerelem
b_11.wma	Tudtál volna mingyár'
b_12.wma	Lukas a kalapom teteje
b_13.wma	Hol jártál az éjjel, cinegemadár
b_14.wma	Nincs itthon az uram, cinegemadár
b_15.wma	Nosza juhász - Elindulának és el is jutának
b_17.wma	Megkötöm lovamat
b_18.wma	Húshagyó, húshagyó
b_19.wma	Erre alá, a kerek ég alján
b_20.wma	Erre alá, a Baranya szélén
magyaregregy_jegyz.txt	A jegyzőkönyvek tartalma

Magyaregregy_MTA_Ft_817_Vankostanc.avi

Vánkostánc (némafilm)

SimonFruzsina_Magyaregregyi_gyermekjatekok.pdf

(a szakdolgozat digitális formában)

Irodalomjegyzék

Nyomtatásban megjelent irodalmak

A Magyar Népzene Tára - I. Gyermekjátékok. szerk.: Kerényi György. Budapest: 1951.

Berze Nagy János: Baranyai Magyar Néphagyományok I. Pécs: 1940.

Bánfi Rita: Baranyai gyermekjátékok - Néphagyomány a jövő műveltségében. (a szerző magánkiadása) Pécs: 20..

Dr Endrődi Gyula: Magyaregregy. A Mecsek zöld szíve értünk dobog, Magyaregregy Önkormányzati Képviselő-testülete: 1992.

Füzes Miklós: Magyaregregy. Száz Magyar Falu Könyvesháza Kht. Budapest: 1990.

Dömötör Tekla: Magyar népszokások. Corvina Kiadó, Gyomaendrőd: 1983.

Kiss Áron: Magyar gyermekjáték gyűjtemény. 1891.

Kiss Géza: Ormányság Gondolat kiadó, Budapest: 1986 (Harmadik kiadás) (1937.)

Dr. Komlósi Sándorné Nagy Piroska: Népi gyermekjátékok Baranyában. Magyar Úttörők Szövetsége Baranya Megyei Elnöksége, Pécs: 1958.

Kósa László - Szemerkenyi Ágnes: Apáról fiúra. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest: 1973.

Lázár Katalin: Gyertek, gyertek játszani II. Eötvös József kiadó, Bp.: 2004.

Lázár Katalin: Mit játszottok, mátkák – A népi játékok rendszere és tanítása – Játékközlés. Kaposvári Egyetem Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskolai Kar kiadója, Kaposvár: 2002.

Lázár Katalin: Népi játékok. Planétás kiadó, Bp.: 1997.

Magyar Népzene Tára – I. Gyermekjátékok. Szerk.: Kodály Zoltán és Bartók Béla. Budapest: 1951.

Magyaregregy vonzásában. Helytörténeti olvasókönyv. Szerk.: Páll Lajos, Magyaregregy, 2007.

Molnár V. József: Az emberélet fordulói. Melius Alapítvány Kuratóriuma, Pécs:

Németh Csilla: Magyaregregyi lakodalmas. Magyaregregyi ugrós tanításának módszertana. Szakdolgozat, Magyar Táncművészeti Főiskola, Pécs: 2008.

Népismereti dolgozatok. Szerk., Dr. Kós Károly - Dr. Faragó József. Kriterion Kiadó, Bukarest: 1983.

Vörös Krisztina: Lakodalmi szokások Magyarereggyen. (szakdolgozat) Kaposvár: 1993.

Zentai János: Baranya megye magyar néprajzi csoportjai. In: Ethnographia / A Magyar Néprajzi Társaság értesítője, 89. évfolyam, Budapest: 1978. 519-557. p.

Elektronikus formában közzétett irodalmak

Kiss Zsuzsanna: Népi Gyermekjátékok [CD-ROM] Elektronikus vált. Bp.: 2004. 1 CD-ROM

Interneten található irodalmak

Folklór Adatbázis. [online] Bp.: MTA Zenetudományi Intézet, 2010. [2013. 12. 02.] >URL: <http://www.folkloredb.hu/fdb/index.php>

Dr. Frank Gábor - L. Imre Mária - Engländerné Hock Ibolya - Heil Helmut - Dr. Várnai Ferenc - Lantos Miklós - Schmidt Zoltán - Dr. Fehér István: Magyarországi németek. [online] Körtánc füzetek, Budapest: 1998. [2013. 08. 03.] >URL: http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/altalanos/kortanc_sorozat/magyarorszag_i_nemetek

Kirch Zoltán: A sokszínű Baranya táncai I. (Kémes-Szaporca-Cun, Hosszúhetény, Magyarereggy) [online] [2013. 10. 21.] >URL: https://docs.google.com/file/d/0B5JPi_3co0-viMjVkNGEwY2EtMmUzNS00MjRhLWE2MTAtZGE4NDNkMjE4ZmUx/edit

Magyar néprajz. Szerk.: Paládi-Kovács Attila. Akadémiai Kiadó, Budapest: 1988-2002. [online] [2013. 09. 11.] >URL: <http://vmek.oszk.hu/02100/02152/html/index.html>

Magyar néprajzi lexikon. 1-5. kötet, Bp. 1977-1982. [online] [2013. 09. 11.] >URL: <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/index.html>

Varga Sándor: Gondolatok a tánctanulás hagyományos és intézményesített formáiról. [online] Folkszemle, 2009. [2014. 01. 23.] >URL: http://www.folkradio.hu/folkszemle/varga_tanc_tanulas/index.php